

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**TARAFTARLARIN FUTBOLDA ŞİDDETİN KAYNAĞINA
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİYLE SPORDA ÖZDEŞLEŞME
DÜZEYLERİNİN ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans

Eren İbrahim BOZKURT

Çorum - 2023

**TARAFTARLARIN FUTBOLDA ŞİDDETİN KAYNAĞINA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİYLE SPORDA ÖZDEŞLEŞME DÜZEYLERİNİN ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Eren İbrahim BOZKURT

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

DANIŐMANI

Dr.Öğr. Üyesi Abdulkerim ÇEVİKER

Çorum 2023

KABUL ONAY SAYFASI

Eren İbrahim BOZKURT tarafından hazırlanan "Taraftarların Futbolda Şiddetin Kaynağına İlişkin Görüşleriyle Sporda Özdeşleşme Düzeylerinin Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması 19/06/2023 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ömer ZAMAK

.....

Dr. Öğr. Üyesi Çisem ÜNLÜ

.....

Dr. Öğr. Üyesi Abdulkerim ÇEVİKER

.....

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun 19/06/2023 tarih ve 2023/1296 sayılı kararı ile Eren İbrahim 'un Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Yüksek Lisans derecesi alması onanmıştır.

Prof. Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

Eren İbrahim BOZKURT

TARAFTARLARIN FUTBOLDA ŞİDDETİN KAYNAĞINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİYLE SPORDA ÖZDEŞLEŞME DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Eren İbrahim BOZKURT

ORCID: 0000-0001-9415-2600

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans

Haziran 2023

ÖZET

Bu araştırmanın amacı taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin görüşleriyle sporda özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu kapsamda verilerin elde edilmesi amacıyla katılımcılara ölçek ve demografik bilgilerini belirlemek amacıyla anket uygulanmıştır. Araştırmamıza 252'si erkek 31'i kadın olmak üzere 283 kişi katılım göstermiş ve sonuçlar SPSS programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar taraftar özdeşleşmesine ilişkin görüşlerin şiddet arasındaki bağlantının kurulmasına yönelik analiz edilmiştir. Toplanan veriler SPSS 22 paket programına kullanılarak analiz edildi. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durumu, eğitim gibi değişkenlere ait veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Verilerden alınan değerlerin normallik testleri için örneklem grubu 50'den büyük olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiği için Tek-Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve İndepented t testi kullanılmıştır. Homojenliği sağlanan veriler Scheffe ve Hochberg GT2 testi ile homojenliği sağlamayan veriler ise Tamhane Post-Hoc çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Ölçek alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için veriler normal dağılım gösterdiğinden Pearson Korelasyon testi kullanılmıştır. İstatistiksel değerler %95 güven aralığında değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre özdeşleşme ile spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden ve sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutları arasında pozitif zayıf bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Katılımcıların takımla özdeşleşmesi arttıkça spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden ve sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet artmaktadır. Özdeşleşme ile taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet arasında bir ilişki saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Anahtar Kavramlar: Spor, Taraftar, Özdeşleşme, Şiddet

Bilim Kodu: 130103

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN FANS' OPINIONS ON THE SOURCE OF VIOLENCE IN FOOTBALL AND LEVELS OF IDENTIFICATION IN SPORTS

Eren İbrahim BOZKURT

ORCID: 0000-0001-9415-2600

HITIT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science

June 2023

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the relationship between the fans' views on the source of violence in football and their level of identification in sports. In this context, in order to obtain data, a questionnaire was applied to the participants to determine their scale and demographic information. To research 283 people, 252 men and 31 women, participated in the survey and the results were analyzed with the SPSS program. The results obtained were analyzed to establish the connection between the views on supporter identification and violence. The collected data were analyzed using the SPSS 22 package program. Data on variables such as gender, age, marital status and education of the participants were analyzed descriptively. The Kolmogorov-Smirnov test was used for the normality tests of the values taken from the data, since the sample group was larger than 50. One-Way Analysis of Variance (ANOVA) and Depended t test were used because the data showed normal distribution. The data that provided homogeneity were tested by Scheffe and Hochberg GT2 test, and the data that did not provide homogeneity was performed by Tamhane Post-Hoc multiple comparison test. Pearson Correlation test was used to determine the relationship between the sub-dimensions of the scale, since the data showed normal distribution. Statistical values were evaluated at 95% confidence interval. According to the findings of the study, a weak positive correlation was found between identification and violence sub-dimensions arising from sports media, referee decisions, trainer and coach and athlete behaviors ($p < 0.05$). As the identification of the participants with the team increases, the violence caused by the sports media, referee decisions, trainers and coaches and athlete behaviors increases. No relationship was found between identification and violence caused by supporters and cheerleaders ($p > 0.05$).

Key Terms: Sports, Fans, Identification, Violence

Science Code: 130103

TEŞEKKÜR

Araştırmamın tüm aşamalarında ve süreç boyunca kıymetli fikirleri ile yanımda olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Abdulkerim ÇEVİKER'e; bana göstermiş olduğu güven ve sabırdan dolayı çok teşekkür ederim. Bu araştırma sürecinde değerli görüşlerine başvurduğum Esin Çağla ÇAğLAR, Servet REYHAN' a teşekkür ederim. Değerli zamanlarını ayırdıkları için anketime katılan katılımcılara teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili aileme teşekkür ederim.

Eren İbrahim BOZKURT

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

LİTERATÜR VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

1.1. Sporun Sosyal ve Psikolojik Etkileri.....	4
1.2. Dünya’da Futbol	5
1.3.Türkiye’de Futbol	7
1.4. Taraftarlık.....	10
1.5. Taraftar Türleri ve Özdeşleşme	11
1.6. Özdeşleşme Alanları.....	13
1.6.1. Kişi ve Kişi Özdeşleşmesi	13
1.6.2. Kişi ve Takım Özdeşleşmesi	13
1.6.3. Küme (Takım) ve Küme (Takım) Özdeşleşmesi	14
1.6.4. Kişi-Kültürel/Sportif İmge (İmaj) Özdeşleşmesi.....	14
1.7. Seyirci Türleri.....	14
1.7.1. Taraftar.....	14
1.7.2. Fanatik	15
1.7.3. Holigan.....	15

1.7.4. Televizyon Seyircileri	16
1.8. Futbol- Şiddet İlişkisi	16
1.9. Futbolda Şiddeti Doğuran Etmenler	17
1.10. Şiddete İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar	18
1.10.1. Avrupa'da Yapılan Kuramsal Yaklaşımlar	18
1.10.1.1. Harriton Raporu	18
1.10.1.2. Lang'ın Raporu	18
1.10.1.3. Ion Taylor	19
1.11. Şiddete Karşı Alınan Önlemler	20
1.11.1. 6222 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun	20

2. BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Veri Toplama Araçları	30
2.1.1. Kişisel Bilgi Formu	30
2.1.2. Taraftarların Futbolda Şiddetin Kaynağına İlişkin Görüşleri Ölçeği	30
2.1.3. Spor Taraftarları Özdeşleşme Ölçeği	30
2.2. Araştırma Modeli	31
2.2.1. Araştırma Grubu	31
2.3. Veri Toplama Süreci	31
2.4. Etik Kurul Onayı	31
2.5. Kullanılan İstatistiksel Analiz Yöntemleri	31

3. BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı İstatikler	33
3.2. Araştırma Problemlerine İlişkin İstatistiksel Analiz Bulguları	33

4. BÖLÜM

TARTIŞMA	41
SONUÇ VE ÖNERİLER	47
KAYNAKÇA	50
EKLER.....	54
ÖZGEÇMİŞ.....	57

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1.1. 6222 Sayılı Kanunun Amacı	20
Tablo 1.2. 6222 Sayılı Kanunun Kapsamı	21
Tablo 1.3. Taraftar Derneklerinin ve Taraftar Kulüp Temsilcilerin Yükümlülükleri	22
Tablo 1.4. Yasak Filler ve Ceza Hükümleri	24
Tablo 1.5. Seyirden Yasaklanma	27
Tablo 3.1. Katılımcıların demografik özellikleri	33
Tablo 3.2. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçek maddeleri ortalamaları ve toplam puanları	33
Tablo 3.3. Takımla özdeşleşme ölçek maddeleri ortalamaları ve toplam puanları	34
Tablo 3.4. Ölçeklerin toplam puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılması	34
Tablo 3.5. Ölçeklerin toplam puanlarının yaş gruplarına göre karşılaştırılması	35
Tablo 3.6. Ölçeklerin toplam puanlarının medeni durumuna göre karşılaştırılması	36
Tablo 3.7. Ölçeklerin toplam puanlarının eğitim durumuna göre karşılaştırılması	36
Tablo 3.8. Ölçeklerin toplam puanlarının meslek gruplarına göre karşılaştırılması	37
Tablo 3.9. Ölçeklerin toplam puanlarının gelir durumuna göre karşılaştırılması	39
Tablo 3.10. Ölçeklerin toplam puanlarının maçlara katılım sıklıklarına göre karşılaştırılması	40
Tablo 3.11. Takımla özdeşleşme ile taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin inceleme	41

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

ANOVA:	Tek Yönlü Varyans Analizi
BTGM:	Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü
FIFA:	Fédération Internationale de Football Association
GSGM:	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü
SPSS:	Statistical Package for the Social Sciences
TFF:	Türkiye Futbol Federasyonu
TSK:	Türk Spor Kurumu
UEFA:	Union of European Football Associations

GİRİŞ

Spor; günümüzde dünya üzerinde milyonlarca izleyicisi olan, hızla gelişim gösteren bir sektördür. Finansal dayanağı da olan bu sektör milyon dolarları kapsamaktadır. Bu sektöre yapılan yatırımlar kulüpler ve sporcu ile sınırlı kalmamaktadır. Eğlence sektöründen, medya sektörüne, bahis sektöründen spor malzemelerin temini, ulaşım sektörü gibi birçok sektörle dolaylı ve doğrudan spor endüstrisinin gelişimi gözlenmektedir (Özen ve ark, 2013).

Tarihsel sürece bakıldığında spor, ilk başlarda oyun ve bir işten uzaklaşma aracı olarak kabul görmüştür. Gelişen zaman içerisinde spor, ekonomik, siyasi, hukuki yönden farklı anlamlar kazanmıştır (Özgider, 2021). İlerleyen süreçlerde spor anlayışındaki sonuçlar ve çıktılar daha da somutlaşmış, ticari ve ekonomik kaygıların ön plana çıkmasını doğurmuştur. Meydana gelen olumlu gelişmelerin beraberinde sporda şiddet, saldırganlık gibi sapkın davranışlar ortaya çıkmıştır. Özellikle seyircilerde görülen kazanma ve kaybetme tutkusu ciddi derecede önemli bir anlam ifade etmiştir. Bu anlamsal ciddiyet spor saha ve alanlarında şiddet ve saldırganlık eylemlerini gözler önüne sermiştir (Aslan, 2018).

Sporda saldırganlık bir organizasyona zarar vermek için yapılan, ortaya çıkan davranış türü olarak tanımlanabilmektedir. Gerçekleşen saldırı ve saldırganlık durumu, kişiye zarar vermekten ziyade sonuçlanan müsabakayı etkilemek amacı taşımaktadır. Saldırgan davranış sergileyen kişiler normal şartlar altında müsabakayı kazanamayacağını anlar ve korkutma-gözdağı verme gibi şiddet davranışlarıyla sonucu kendi lehine çevirmeye çalışır. Bu durum açık şekilde sporda şiddeti doğurmaktadır (Topal, 2021).

Spor sektörüne bakıldığında gitgide büyüyen şiddetli rekabetin şiddet içeren durumların sıradanlaştığı görülmektedir. Bu sıradanlık şiddet ve saldırganlık gibi davranışları ortaya çıkarmaktadır. Özellikle seyirci sayısı fazla olan spor oyunlarında şiddet ve saldırgan davranışlar sıklıkla görülmektedir. Birçok psikolojik ve sosyolojik durumlar sporda taraftar şiddetine neden olmaktadır (Dere, 2020).

Sporda şiddet olgusu; fiziksel şiddet, psikolojik ve ekonomik olarak farklı sınıflara ayrılmaktadır. Spor içerisinde görülen fiziksel şiddet; bedene ve bedensel güce yönelik olmaktadır. Müsabaka gerçekleştiği sırada sporcuların birbirine vurarak, tekme atarak gerçekleştirdiği saldırgan temelli eylemler fiziksel şiddeti tanımlamaktadır. Sadece kişiye yönelik olmayan fiziksel şiddet nesneye yönelik de olabilmektedir. Futbolcuların kale duvarına ya da çimleri tekmelemeleri, bir tenisçinin raketini yere vurarak rakete zarar vermesi fiziksel şiddet olarak değerlendirilmektedir. Fiziksel şiddet aynı zamanda farklı gruplar arasındaki etkileşimde de görülmektedir. Sporcu tarafından hakeme, hakem tarafından sporcuya, seyirci tarafından sporcuya gibi etkileşimler sonucu ortaya çıkan benzer eylemler sporda fiziksel şiddetin tasnifi olabilmektedir.

Sporda şiddeti psikolojik olarak değerlendirmek gerekirse psikolojik şiddet, fiziksel şiddetten ayrı olarak değerlendirilse bile fiziksel şiddetin göstergesi altında meydana gelmektedir.

Psikolojik şiddete bakıldığı zaman, fiziksel şiddeti ya da diğer şiddet türlerine dönüşme eğilimi ve tehlikesi yer almaktadır. Sporcunun, seyircinin, antrenör ün rakibe küfür etmesi, bağırması gibi durumlar psikolojik şiddete birer örnek teşkil etmektedir. Antrenmanlarda ya da müsabaka arasında antrenör ün kişiyi aşağılayıcı söylemlerde bulunması da psikolojik bir şiddettir (Mil ve Şanlı, 2015).

Ekonomik tabanlı olarak meydana gelen şiddette ise, ekonomik kaynakların sporcular üzerinde bir yaptırım, güç ve tehdit aracı olarak kullanılması durumudur. Sporcunun çalışma hayatında ilerlemesinin engellenmesi, maaşına el konulması, az para verilmesi, prim sözü verilip primin yatırılmaması, sürekli yedek kadrodan çalıştırılıp asil kadroya alınmaması, çok az para ile fazlaca yapılması istenen durumların talep edilmesi gibi davranışlar sporda ekonomik şiddetin örneklerini oluşturmaktadır. Ekonomik şiddet bir sporcunun yaşam kalitesini ve sergilediği ya da sergileyeceği performansı etkileyen olumsuz bir faktördür. Bu durum sporcunun motivasyonunu olumsuz etkilemektedir (Kılıç, 2019).

Çalışmamızın problem cümlesi Taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin görüşleriyle sporda özdeşleşme düzeylerinin arasındaki ilişki varmıdır? olarak belirlenmiştir.

Çalışmamızın Hipotezleri;

H1: Çalışmamızın problem cümlesi taraftarların Futbolda şiddetin kaynağına ilişkin görüşleriyle sporda özdeşleşme düzeylerinin arasındaki ilişki vardır.

H0: Çalışmamızın problem cümlesi taraftarların Futbolda şiddetin kaynağına ilişkin görüşleriyle sporda özdeşleşme düzeylerinin arasındaki ilişki yoktur.

H0: Cinsiyetin takımla özdeşleşme düzeyi üzerinde etkisi yoktur.

H1: Cinsiyetin takımla özdeşleşme düzeyi üzerinde etkisi vardır.

H0: Yaş grupları arasında takımla özdeşleşme düzeyleri ve taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin algıları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Yaş grupları arasında takımla özdeşleşme düzeyleri ve taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin algıları arasında anlamlı farklılıklar vardır.

H0: Medeni duruma göre özdeşleşme toplam puanında anlamlı fark yoktur.

H1: Medeni duruma göre özdeşleşme toplam puanında anlamlı fark vardır.

H0: Antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında medeni duruma göre anlamlı fark yoktur.

H1: Antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında medeni duruma göre anlamlı fark vardır.

H0: Eğitim düzeyine göre özdeşleşme toplam puanlarında anlamlı fark yoktur.

H1: Eğitim düzeyine göre özdeşleşme toplam puanlarında en az iki grup arasında anlamlı fark vardır.

H0: Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında eğitim düzeyine göre anlamlı fark yoktur.

H1: Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında en az iki grup arasında anlamlı fark vardır.

H0: Meslek gruplarına göre takımla özdeşleşme ve futbolda şiddetin kaynağı alt boyutları arasında anlamlı fark yoktur.

H1: Meslek gruplarına göre takımla özdeşleşme ve futbolda şiddetin kaynağı alt boyutları arasında anlamlı fark vardır.

H0: Gelir durumu, takımla özdeşleşme düzeyi ve futbolda şiddetin kaynağı arasında herhangi bir ilişki yoktur.

H1: Gelir durumu, takımla özdeşleşme düzeyi ve futbolda şiddetin kaynağı arasında ilişki vardır.

H0: Katılımcıların maçlara katılım sıklığı ile takımla özdeşleşme arasında anlamlı bir fark yoktur. H1: Katılımcıların maçlara katılım sıklığı ile takımla özdeşleşme arasında anlamlı bir fark vardır.

H0: Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeği alt boyutları arasında gruplar arasında anlamlı bir fark yoktur. H1: Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeği alt boyutları arasında gruplar arasında anlamlı bir fark vardır.

H0: Takımla özdeşleşme ile taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin alt boyutları arasında ilişki yoktur.

H1: Takımla özdeşleşme arttıkça taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin alt boyutları arasında pozitif zayıf bir ilişki vardır.

1. BÖLÜM

LİTERATÜR VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

1.1. Sporun Sosyal ve Psikolojik Etkileri

Spor, insanlar için hayatlarında önemli bir yer tutan bir araçtır. Fiziksel sağlığın korunmasına yardımcı olduğu gibi, ruhsal sağlık üzerinde de olumlu etkileri vardır. Spor yapmak, insanların boş zamanlarını değerlendirmeleri için harika bir yoldur. Ayrıca, takım sporları veya bireysel sporlar yoluyla insanlar arasında bir bağ kurulur ve bu da sporun sosyal bir faaliyet olduğunu gösterir. Spor aynı zamanda yarışma ve eğlence unsurlarını içerir, bu nedenle hem spor yapmak hem de spor izlemek keyif vericidir. Ancak, sporun bir dezavantajı da vardır. Sporcular, zaman zaman üzüntü, stres ve yorgunluk gibi olumsuz duygular yaşayabilirler (Filiz, 2013). Aynı şekilde, spor karşılaşmalarını izleyen kişiler de kaybettiklerinde üzülmürler. Tüm bunlar göz önüne alındığında, sporun insanlar üzerinde çok önemli bir etkisi vardır ve bu etki, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde hissedilir (Pehlivan, 2004).

Spor, insanların sağlıklı bir yaşam sürdürmelerine ve kişisel gelişimlerine katkıda bulunan bir faaliyettir. Aynı zamanda bireysel veya takım sporları gibi çeşitli dallarda yapılan yarışmalar, insanların rekabet duygusunu harekete geçirir ve heyecan verici bir deneyim sunar. Sporun bu yönü, insanları bir araya getirir ve sosyal bir deneyim sağlar. Ayrıca spor, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunur. Spor faaliyetleri, gençlerin ve çocukların bedensel ve zihinsel gelişimine yardımcı olurken, yetişkinlerin ise sağlıklı bir yaşam sürdürmelerine yardımcı olur. Spor, aynı zamanda bireylerin karakter özelliklerinin gelişmesine de katkıda bulunur. Spor yapmak, kişilerin sorumluluk almasını, disiplinli olmasını, takım çalışmasına yatkın olmasını ve liderlik yeteneklerinin gelişmesini sağlar. Sporun bu yönü, iş hayatı ve diğer sosyal etkileşimlerde de faydalı olabilir. Spor, toplumların bir parçası haline gelmiştir ve kültürel semboller, davranışlar ve kurallar gibi bir dizi sosyal öğeyle birlikte gelir. Ayrıca, spor faaliyetleri için kurulan stadyumlar, spor salonları ve diğer tesisler de toplumsal anlamda önemli bir rol oynar. Bu tesisler, insanların bir araya gelmesini ve toplumsal etkileşimlerini arttırmalarını sağlar. Spor sadece bir egzersiz aracı olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir kurum olarak da büyük bir öneme sahiptir. Spor faaliyetleri, insanların sağlıklı bir yaşam sürdürmelerine, kişisel gelişimlerine, rekabet duygularını tatmin etmelerine ve sosyal bir deneyim yaşamalarına yardımcı olur. Spor, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunurken, kültürel semboller ve davranışlar gibi bir dizi sosyal öğeyle birlikte gelir. (Kılıçgil, 1985).

Kişilik, bir bireyde bulunan davranış, ilişki, ruhsal davranış, kabiliyet ve yeteneklerin karakteristik birleşimidir (Özbaydar; 1973). Spor ise yalnızca bir fiziksel aktivite değil, aynı zamanda sosyal bir aktivitedir. Spor, belirli kurallarla sınırlandırılmıştır ve takıma uygunluk özelliklerini gerektirir. Antrenman ve yarışma gibi etkinliklerde başarı elde etmek için

kurallara uygun hareket etmek gerekir. Bu da yeni bir öğrenme süreci gerektirir ve uyum sağlama becerisini geliştirir (Başer, 1998). Sosyal gelişme, bireyin sosyal ortama uyum sağlaması, grup yaşamının zorluklarına karşı duyarlılık geliştirilmesi ve çevresiyle uyumlu bir şekilde iletişim kurması anlamına gelir. Bir birey, doğduğu zamandan itibaren belirli bir sosyal ve kültürel ortamda bulunur ve sosyalleşme sürecinde çevresine uyum sağlama çabası gösterir. Bu uyum sağlama çabası önce aile, ardından okul ve daha sonra meslek ortamında devam eder. Spor, bireyin kişilik özelliklerini geliştirme ve topluma uyum sağlama sürecinde önemli bir rol oynar. Spor yapmak, bireyin bedensel ve ruhsal sağlığını geliştirirken aynı zamanda sosyal becerilerini de geliştirir. Takım sporları, bireylerin takımla uyum içinde çalışmasını ve takımın başarısı için birlikte çaba harcamasını gerektirir. Bu da bireylerin sosyal becerilerini geliştirirken bir yandan da takım ruhunu oluşturur. Spor yapmak aynı zamanda bireylerin özgüvenini artırır. Spor, bireylerin kendilerine olan güvenlerini artırırken aynı zamanda başarıya ulaşmak için gereken çaba ve disiplini de öğretir. Bu da bireylerin kişilik özelliklerini olumlu yönde etkiler. Spor bireylerin kişilik özelliklerini geliştirme, topluma uyum sağlama ve sosyal becerilerini geliştirme sürecinde önemli bir rol oynar. Spor yapmak, bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığına katkı sağlarken aynı zamanda sosyal becerilerini de geliştirir (Pehlivan, 2004).

Bireylerin gelişimi, büyümeden farklı olarak, nitelik ve bünye açısından değişimleri içerir. Bu süreçte iç ve dış faktörler etkilidir ve farklı yönlerdeki dayanışma bu karmaşık süreci etkiler. İnsan gelişiminde olgunlaşma ve öğrenme iç içe oluşur. Fiziksel kontrolün sağlanması doğumdan itibaren gelişim için en önemli deneyimlerdenidir. Okul çağındaki bireyler, akranları ve otorite ile başa çıkma ve duygusal deneyimler yaşama fırsatı bulurlar. On yaşından sonra yakın arkadaşlıklar ve paylaşma önem kazanır. Zihinsel hareketler, oyun ve spor çalışmaları insanların hayatındaki gelişme sürecinde önemli bir rol oynar. Çocuklar, hareketleri öğrenmek için çok isteklidir ve kendilerini başarılı hissettikleri zaman güven duyarlar. Spor programları düzenlerken, çocukların fiziksel becerilerini öğrenebilecekleri uygun ortamlar yaratılmalı, amaç başarısızlık duygusu yaratmak değil başarı duygusunu yaşatmaktır (Öztürk, 1998).

1.2. Dünyada Futbol

Futbol, 17.yüzyılda günümüze en yakın haline gelmiştir (Erdoğan, 2008). 1848 yılında Cambridge Üniversitesinde Cambridge yasaları ile kurallara bağlanmış, 11'er kişiden oluşan iki takımın oynadığı oyun haline gelmiştir (Aydın ve ark., 2008). Cambridge Kuralları olarak adlandırılan ilk futbol kuralları şu şekildedir:

- Futbol sahasının boyu en fazla 200 yarda (183 m) ve eni en fazla 100 yarda (91.5 m) olabilir. Sahada boy ve en bayraklarla işaretlenmelidir ve kaleler aralarında bar veya bağ bulunmayan iki direk 8 yarda (7.32 m) mesafede belirlenmelidir.
- Oyun, kurayı kazanan takımın ortadan başlama vuruşuyla başlar. Diğer takım, başlama vuruşu yapıncaya kadar topa 10 yardadan (9.15 m) daha yaklaşamaz. Bir gol atıldıktan sonra, golü yiyen takım başlama vuruşunu yapar.

- Her atılan golden sonra kaleler değiştirilecektir.
- Bir gol sadece top kale direkleri arasından geçtiğinde sayılacaktır ve bu geçiş herhangi bir yükseklikten olabilir. Ancak gol öncesinde topun taçtan atılmadığı ya da taşınmadığından emin olunmalıdır.
- Taca çıkan topu ilk dokunan oyuncu, topun taca çıktığı noktanın dik açısına göre bir atış kullanacaktır. Topun yere değmeden elle veya başka bir vücut bölümüyle teması mümkün değildir.
- Bir oyuncu topun önüne geçtiğinde oyun dışı kalır ve hemen topun arkasına geçmelidir. Paslaşmada ise, kendi takımından bir oyuncu pas attığında, rakip takımdan ya da kendi takımından biri topun gerisine dokunana kadar topa dokunamaz. Top kale çizgisini geçtiğinde, kaleyi savunan takımdan biri önce topa dokunursa takımı, kale çizgisinden diğer tarafa doğru bir serbest vuruş kullanır. Diğer takımdan biri önce dokunursa, kale çizgisinin 15 yarda dışından topun dokunduğu yere doğru bir vuruş yapılır.
- Oyuncu, topu rakip kaleye doğru uygun şekilde yakalarsa serbest vuruş hakkı kazanır. Topuğu ile işaret yaparsa topa vurmak yerine geriye gidebilir ve diğer oyuncular işaretli yerin önüne geçemezler.
- Bu kural tam olarak doğru değil. Futbolda, oyuncular topu yanlarında veya önlerinde sürerek koşabilirler ancak topun kontrolünde kalmak için hızlarını kontrol etmeleri gerekir. Bununla birlikte, topu elle taşımak kesinlikle yasaktır ve oyuncular sadece ayakları veya vücutlarının diğer bölümleriyle topu kontrol edebilirler (Odabaşı, 1999).

Kurallara bağlandıktan sonra futbol büyük bir gelişim göstermiştir. 1863 yılında İngiltere Futbol Federasyonu kurulmuş ve ilk basit futbol kurallarını belirlemiştir. İngiltere Futbol Federasyonu, futbolun ilk yönetim organı oluşmuştur (Sert, 2000).

1863 yılından sonra futbol oyun kuralları giderek zenginleşmiş, oyuna yeni kurallar getirilmiştir. 1863 yılında kale atışı, 1872 yılında korner atışı kuralları getirilmiştir.

- Futbolun en heyecanlı ve taktiksel yönlerinden biri de rakip takım oyuncularını topu taşıyan oyuncuya müdahale etmeye çalışırken, aynı anda takım arkadaşları da ona destek vererek topun kaybedilmesini önlemeye çalışırlar. Bununla birlikte, oyuncuların çekme ve çelmeleme yaparken faul yapmamaya dikkat etmeleri gerekir. Futbolda, fiziksel temasın sınırları bellidir ve hakemler, oyuncuların güvenliği için bu kurallara sıkı sıkıya bağlı kalırlar.
- Oyuncuların birbirine karşı saygılı davranması ve sporda fair play kurallarına uyması da önemlidir. Sert müdahaleler, kaba davranışlar ve düşmanca tavırlar hoş karşılanmaz ve cezalandırılabilir. Oyuncuların, rakiplerine karşı sportmenlik kurallarına uygun davranması ve centilmence mücadele etmesi beklenir.

- Futbolda, bir oyuncu oyun dışıyken şarj yapmak kesinlikle yasaktır. Oyuncular sadece aktif oyunda olan rakiplerine şarj yapabilirler. Bu kuralın amacı, oyuncuların güvenliğini korumaktır ve sakatlıkların önlenmesine yardımcı olmaktır.
- Bir oyuncu, topu yakalamadan veya ilk vuruşta top kendisine gelmeden önce de pas verebilir veya topa vurabilir. Ancak topa elle dokunmak veya topu doğru şekilde kontrol etmemek cezaya sebep olabilir.
- Demir plakalarla botlarını, koruyucu tabakalar takviye edemez. Bu tür eşyalar kullanmak, oyuncuların diğerlerine karşı avantaj kazanmasına veya yaralanmalarına neden olabileceği için yasaklanmıştır. Oyuncuların sadece futbol ayakkabılarını giymelerine izin verilir (Dever, 2013).

Futbol, günümüzün en popüler sporlarından biri ve dünya genelinde milyonlarca insan tarafından oynanıyor. Ancak bu oyunun kural ve kuralları, yüzyıllar boyunca zamanla değişti (Sert, 2000). İngiltere'de 1863 yılında futbolun ilk yönetim organı olan İngiltere Futbol Federasyonu kuruldu. Bu tarihten sonra, futbol oyun kuralları giderek zenginleşti ve yenilikler eklendi. İlk olarak, 1863 yılında kale atışı kuralı getirildi ve 1872'de korner atışı kuralları belirlendi. 1873 yılında serbest vuruş kuralı kabul edildi ve 1874 yılında hakemlik kurumu oluşturuldu. 1891 yılında ise penaltı atışı kuralları kabul edildi ve bu kural hala futbolun en tartışmalı yönlerinden biri olarak kalıyor. İlk uluslararası futbol maçı 30 Kasım 1872'de İngiltere ve İskoçya arasında oynandı (MacDonald, 2002). Ayrıca, 1897 yılında C.W. Alcock tarafından düzenlenen FA Cup turnuvası, kupa ödüllü ilk futbol turnuvasıydı. Aynı yıl, British Home Championship düzenlenerek ilk uluslararası futbol turnuvası başladı. FIFA (Federation Internationale de Football Association) 21 Mayıs 1904 tarihinde Paris'te kuruldu ve futbol tarihinde büyük bir dönüm noktası oldu (Güneş, 2010). FIFA'nın yönetimi altında 1930 yılında ilk Dünya Kupası düzenlendi. Bu turnuva, son iki Olimpiyat Oyunlarında altın madalya kazanan Uruguay'da gerçekleştirildi (Demir ve Talimciler, 2015). Finalde Arjantin'i 4-2 yenen Uruguay, turnuvanın ilk şampiyonu oldu. Avrupa'daki futbol kulüplerinin katılımıyla, 1956 yılında Avrupa Şampiyon Kulüpler Kupası düzenlendi ve ilk kupayı Real Madrid takımı kazandı. 1992-93 sezonunda turnuvanın ismi UEFA Şampiyonlar Ligi olarak değiştirildi ve hafızalara kazınan müziğiyle futbolseverlerin sevgisini kazandı (Güneş, 2010). Tüm bu gelişmeler, futbolun dünya genelindeki popülerliğini artırdı ve hala sürekli gelişen bir spor dalı olarak devam ediyor.

1.3. Türkiyede Futbol

Türklerin futbol ile tanışmasına dair farklı kaynaklarda çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bazı kaynaklara göre Türkler, Orta Asya'da binlerce yıl önce top oyunları oynuyorlardı. "La Tartarie" adlı Fransızca eserde ise Orta Asya Türklerinin, Tsang kentinde kızlar ve erkeklerin karma bir şekilde futbol oynadıklarına dair bir anlatım yer almaktadır. Büyük mabetlerde sık sık ayak topu müsabakaları yapıldığı ve topa el ile dokunulmasının yasaklandığı, topa sadece

ayak ya da kafa ile vurulduğu ve böylece topu rakip kalede içeri sokmak için uğraşıldığı anlatılmaktadır (Dağlaroğlu ve San, 1959). Orta Asya Türkleri, tarihin derinliklerinde futbol benzeri bir oyun olan "tepük"ü oynamaktaydılar. Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lügat-it Türk adlı eserinde bu oyun hakkında bahsedilmiştir (Alpman, 1972). Ancak, Türklerin İslam dinine geçmeleriyle birlikte futbol günah olarak kabul edilmiş ve Osmanlı İmparatorluğu dönemi boyunca pek ilerleme kaydedememiştir. Bu dönemde futbol, sosyal ve siyasi etkilerden dolayı insanların dikkatini çekememiştir. Ayrıca, Müslümanların gruplar halinde toplanmaları yasak olduğundan dolayı futbol oynamaları da sınırlıydı. Bu sebeplerden ötürü, Osmanlı İmparatorluğu döneminde futbol daha çok gayrimüslimler tarafından sahiplenilmiştir. İlk futbol maçı da bu gruplar arasında yapılmıştır (Dikici, 2014). Osmanlı İmparatorluğu dönemi, Türk futbolunun tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde Selanik, İzmir ve İstanbul limanlarının Osmanlı İmparatorluğu'nun himayesinde olması, futbolun bu şehirlerde yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Özellikle Selanik ve İzmir'de Levanten aileleri sayesinde futbol, kısa sürede popüler bir spor haline gelmiştir. Ancak Osmanlı İmparatorluğu döneminde futbol, Müslüman toplumun gözünde günah olarak nitelendirilmiş ve sosyal ve siyasi nedenlerden dolayı da ilerleme kaydedememiştir. Futbol, daha çok gayrimüslimlerin sahiplenmesiyle yaygınlaşmış ve ilk futbol maçları da bu gruplar arasında yapılmıştır (Demirci ve Talimciler, 2015). İlk spor kulübü İzmir'de levantenler ve gayrimüslimler tarafından kuruldu. Bu kulüp, 1894 yılında "Football Club Smyrna" (İzmir Futbol Kulübü) adıyla faaliyet göstermeye başladı ve ayrıca resmi futbol nizamnamesi ve tüzüğüne sahip olan ilk kulüp olarak bilinmektedir (GSM, 1990). Futbol, Türkiye'de ilk kez İngilizler tarafından İzmir'in Bornova ilçesinde oynanmıştır. Ülkemizde ilk futbol oynayan aileler arasında La Fontaine, Giraud, Whittall ve Charnand aileleri yer almaktadır. İngiliz elçiliğinde çalışan bazı memurlar ile Moda çayırında futbol oynamaya başlamışlardır. İngiliz elçiliğinde çalışanlar, 1896 yılında Moda Futbol ve Ragbi kulübünü kurarak Türkiye'de resmi bir futbol kulübünün kurulmasına öncülük etmişlerdir. Moda Futbol ve Ragbi kulübü, Türkiye'deki ilk resmi futbol kulübü olarak tarihe geçmiştir. Kulübün adı daha sonra Modaspor olarak değiştirilmiştir. İstanbul'da faaliyet gösteren bir diğer önemli kulüp ise Osmanlı Rumları tarafından kurulan ve 1903 yılında faaliyete geçen "Football Club Constantinople" adlı kulüptür. Bu kulüp, Türkiye'deki ilk yerli futbolcuları bünyesinde barındırmıştır (Fişek, 1998). Türkiye'deki ilk futbol maçı, 1897 yılında İzmir'den gelen karma futbol takımı ile İstanbul karması arasında yapılmıştır. Bu maçın ardından 1897-1904 yılları arasında İzmir ve İstanbul karmaları arasında bir dizi maç gerçekleştirilmiştir (Talimciler, 2015). Türkiye'deki ilk Türk futbol takımı, Fuad Hüsnü Bey ve Reşat Danyal Bey tarafından kurulmuştur. Ancak dönemin hafiyeleri nedeniyle takımın ismi, "Siyah Çoraplar Futbol Kulübü" olarak İngilizce olarak belirlenmiştir. Takımın ilk maçı, 1901 yılında Papazın Çayırı'nda Rum takımıyla oynadığı bir maçıdır. James La Fonten tarafından 1901 yılında Kadıköy Futbol Kulübü (Union) adıyla kulüp kurulmuştur. 1903 yılında Beşiktaş Jimnastik Kulübü kurulmuş ve daha sonra İngilizler tarafından Moda Futbol Kulübü kurulmuştur (GSM, 1990). Türkiye'de ilk futbol ligi, İstanbul Futbol Ligi olarak 1904-1905

sezonunda başlatıldı. İngiliz sefaret gemisi Imogene, Kadıköy Futbol Kulübü, Moda Futbol Kulübü ve Elpis takımlarının katılımıyla İstanbul Ligi oynanmaya başlandı. İngiltere'den getirilen bir kupa, organizasyon için kullanıldı. Müsabakalar Papazın Çayırı'nda oynandı ve futbol tam anlamıyla Türkiye'ye girmiş oldu (Demir ve Talimciler, 2015). Türkiye'deki ilk futbol ligi, İstanbul Futbol Ligi adıyla 1904-1905 sezonunda başladı. İlk sezon Imogene takımı şampiyon oldu. Ligin ilk Türk oyuncusu ise Kadıköy Futbol Kulübü'nde oynayan Fuat Hüsnü Kayacan'dı. Siyah Çoraplılar takımının kurulmasından sonra Türkler, Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) öğrencileri önderliğinde Galatasaray kulübünü kurarak İngilizler gibi toplu halde oynamak ve Türk olmayan takımları yenmek hedefini belirlemişlerdir. Ali Sami Yen, Galatasaray'ın kurucularından biridir (Atabeyoğlu, 1991; Demir ve Talimciler, 2015). 1907 yılında, bir grup genç Kadıköy'de bir Türk futbol takımı olan Fenerbahçe'yi kurdu. Takımın renkleri sarı-lacivertti ve iki yıl sonra İstanbul Futbol Ligi'ne katıldılar (Arıpınar,1992). II. Meşrutiyetin ilanıyla birlikte futbol kısa sürede popüler hale geldi. Bu dönemde, birçok Türk takımı kuruldu ve futbol ülkenin en popüler sporlarından biri haline geldi (Kozanoğlu, 1990). Futbolun popülerleşmesiyle birlikte yeni takımlar kurulmaya başlamış ve Türk takımları da başarılar elde etmeye başlamıştır. Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Eskişehir ve Trabzon gibi şehirlerde futbol hızla yayılmıştır. Bu dönemde Pazar Ligi, Cuma Ligi, İstanbul Şampiyonluğu Ligi ve İstanbul Türk İdman Birliği gibi önemli organizasyonlar düzenlenmiştir (Giray C, 2008). Futbolun yaygınlaşması ile birlikte, futbolun öğrenilmesi ve oynanması için okullarda da özel eğitimler düzenlenmiştir. Bu eğitimlerde, gençlere sadece futbol teknikleri değil, aynı zamanda takım çalışması, dayanışma, saygı ve diğer sosyal değerler de öğretilmiştir. Bu sayede, futbol sadece bir spor dalı olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir etkileşim aracı olarak da önem kazanmıştır. Futbolun yaygınlaşması ve kulüplerin kurulması II. Meşrutiyet döneminde hız kazanmıştır. Öncesinde kulüplerin kurulması devletin hoşgörüsüne bağlıydı. Ancak II. Meşrutiyetin ilanı ile yasal olarak dernek kurmak serbest hale gelmiş ve bu sayede kulüpler resmi olarak kurulmaya başlamıştır. Cemiyetler Kanunu'nun kabul edilmesi ile birlikte 1910 yılında İstanbul Futbol Ligi kurulmuştur. Bu dönemde Pazar Ligi, Cuma Ligi, İstanbul Şampiyonluğu Ligi ve İstanbul Türk İdman Birliği gibi önemli organizasyonlar da yer almaktadır (Fişek, 1983; Fişek, 2003; Giray, 2008). Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (T.İ.C.İ.) 1922 yılında kuruldu ve Türkiye'nin ilk spor örgütü oldu. Bu örgütün kuruluşundan kısa bir süre sonra, "Türkiye Futbol Heyet-i Müttehidesi" (Türkiye Futbol Federasyonu) kuruldu ve Yusuf Ziya Öniş başkanlığına getirildi. Federasyon, 1923 yılında FIFA'ya üye olarak kabul edildi. Türk Milli Futbol Takımı da aynı yılın Ekim ayında, İstanbul'da Romanya ile ilk milli maçını oynadı. Bu tarihten sonra Türk futbolu hızla gelişmeye başladı ve bugün Türkiye'de birçok başarılı futbol takımı bulunmaktadır (Talimciler, 2015). Milli takımımız, tarihindeki ilk resmi maçına 26 Ekim 1923 tarihinde Romanya ile İstanbul'da çıkmıştır. Ancak bu maçta galibiyet elde edilememiştir ve maç 2-2 berabere sonuçlanmıştır. Milli takımımızın tarihteki ilk golü ise bu maçta Zeki Rıza Sporel tarafından atılmıştır. Milli takımımızın ilk galibiyeti ise 17 Haziran 1924 tarihinde Finlandiya'yı 2-0 yenerek elde edilmiştir (Dikici, 2014). Türk sporu 1936-38 yılları arasında Türk Spor Kurumu (TSK)

tarafından yönetilmiştir. Bu dönem merkeziyetçi bir anlayışla yönetilmiştir ve geçiş dönemi olarak kabul edilir (Ekenci ve Serarslan, 1997). Bu dönemde spor ve siyaset iç içe geçmiş, kulüplerin federatif yönetimden Devlet yönetimine geçişi “Ara Rejim” olarak adlandırılmaktadır (Argan ve Katırcı, 2002). Türkiye’de sporun yönetimi, T.İ.C.İ. ve T.S.K. dönemlerinden sonra devlet kontrolüne geçmiştir. Bu dönemde spor teşkilatlarının hükümete bağlı olması yönünde bir düşünce hâkim olmuş ve bu amaçla 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu çıkartılmıştır. Böylece Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (BTGM) kurulmuştur. Merkeziyetçi bir yapıya sahip olan BTGM, 1986 yılına kadar Türk sporunun sevk ve idaresini üstlenmiştir (Bayansalduz, 2003). Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün yerini alan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Türk sporu için yeni bir dönemin başlangıcını simgelemiştir. Bu dönemde spor, sadece bir fiziksel aktivite olmaktan çıkarak toplumun bir parçası haline gelmiştir. Spor, ülkenin gençlerinin yeteneklerinin keşfedilmesi ve geliştirilmesi, sağlıklı bir yaşam tarzının benimsenmesi, sosyal entegrasyonun sağlanması ve milli kimliğin oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, bu doğrultuda sporun geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve yönetilmesi konularında çalışmalar yapmaktadır (Üçışık, 1999). Futbolun giderek artan maddi kaynakları ve popüleritesi, futbolun özerk bir yapıya kavuşmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. 3813 sayılı kanunla 17 Haziran 1992 tarihinde kurulan Türkiye Futbol Federasyonu, özel hukuk tüzel kişisi olarak bağımsızlığını ilan etmiştir (Savaş, 2022).

1.4. Taraftarlık

Kimlik, bireylerin kişisel ve sosyal olarak iki ana kategoride ele alınabilecek bir kavramdır. Kişisel kimlik, farklı kimliklerin bir araya gelerek oluşturduğu bir sistemdir ve modern toplumda hukuksal, ulusal ve fiziksel kimlik gibi birçok kimlik içermektedir. Bireylerin kendilerini tanımlamak için kullandıkları kimlik kavramı, kişisel ve sosyal kimlik olmak üzere ikiye ayrılır. Kişisel kimlik, farklı kimliklerin bir araya gelerek oluşturduğu bir sistemdir ve hukuksal, ulusal ve fiziksel kimlik gibi çeşitli kimlikleri içerir. Kişisel kimlik ve sosyal kimlik, kimlik kavramının temel bileşenleridir. Kişisel kimlik, birçok kimliğin bir araya gelerek oluşturduğu bir sistemi ifade eder ve hukuksal, ulusal ve fiziksel kimlik gibi farklı kimlikleri içerir. Kimlik kavramı, bireylerin kişisel ve sosyal olarak iki ana kategoriye ayrılacak bir kavramdır (Bilgin N, 1994). Kişisel kimlik, farklı kimliklerin bir araya gelerek oluşturduğu bir sistemi temsil eder ve modern toplumda hukuksal, ulusal ve fiziksel kimlik gibi birçok kimliği içerir. Bireylerin kendilerini tanımlamak için kullandıkları kimlik kavramı, kişisel ve sosyal kimlik olmak üzere ikiye ayrılır. Kişisel kimlik, farklı kimliklerin bir araya gelerek oluşturduğu bir sistemdir ve hukuksal, ulusal ve fiziksel kimlik gibi çeşitli kimlikleri içerir (Odabaşı, 1999). Bireyler, kimlik kazanma süreçlerinde farklı davranışlar sergileyebilirler ve bazı durumlarda psikolojik sorunlar yaşayabilirler. Özdeşleşmek istedikleri kişilerin statü sembollerini benimserler ve bu sembollerin içerdikleri anlamları kendilerine benzer şekilde yorumlayarak kendilerini ifade ederler. Bu süreçte, tüketim biçimleri de etkili olabilir. Taraftar kimliği, bireylerin kimliklerini zenginleştirme sürecinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle popüler

olan spor takımlarının taraftarı olan bireyler, takımlarının başarılarına, gücüne, köklülüğüne ve etkileyciliğine benzer anlamlar yükleyerek kendi kimliklerini de bu sembollerle özdeşleştirirler (Odabaşı, 1999). Bu özdeşleşme süreci, kişisel ve sosyal kimliklerin gelişmesine katkıda bulunabilir (Jacobson B, 2003). Taraftarlık kimliği, bireylerin sosyal kimliklerinin yanı sıra kişisel kimliklerinin de önemli bir parçası haline gelir. Taraftarlık kimliği, bireylerin kendilerini belirli bir gruba ait hissetmelerine ve bu grupla özdeşleşmelerine yardımcı olur. Bu grupla bağlantı kurma süreci, bireylerin birbirleriyle ortak bir ilgi alanı etrafında toplanmalarını sağlar ve böylece sosyal bağlarını güçlendirir. Ayrıca, taraftarlık kimliği bireylerin kendilerine ait bir kimlik duygusu oluşturmaya da katkıda bulunur. Bu kimlik duygusu, bireylerin kendilerine özgü bir kişilik geliştirmelerine ve benlik saygılarının artmasına yardımcı olabilir. Kimlik kavramı kişisel ve sosyal kimlik olmak üzere iki ana başlık altında incelenir. Bireylerin kimlik kazanma süreçlerinde taraftarlık kimliği gibi farklı öğeler de önemli bir rol oynayabilir. Bu süreçte, tüketim biçimleri, sembolik anlamlar ve gruplarla bağlantı kurma gibi faktörler etkili olabilir. Taraftarlık kimliği, bireylerin sosyal ve kişisel kimliklerinin gelişmesine katkıda bulunurken, aynı zamanda sosyal bağları güçlendirebilir ve benlik saygısını artırabilir. Taraftarlık kimliği, birçok kişi için sadece bir hobiden daha fazlasıdır. Bu kimlik, popüler olan bir spor takımının hayranlık uyandırıcı, başarılı, köklü ve güçlü olma gibi özelliklerini kendi kimliğiyle özdeşleştirerek kişisel kimliğini zenginleştirmeye yardımcı olur. Takımın başarısına katkıda bulunma hissi, taraftarların benzersiz bir kimlik duygusu yaşamaya neden olabilir. Bu kimlik, taraftarların sosyal kimliklerinin de bir parçası olabilir ve takımın bir parçası olmak gibi hissettirebilir (Jacobson, 2003; Baş, 2008).

1.5. Taraftar Türleri ve Özdeşleşme

Farklı yaş, biçim, sosyo-ekonomik durum ve cinsiyetlere sahip taraftar grupları futbol karşılaşmalarında bir araya gelmektedir. Bazı taraftarlar tüm gün maç izlerken, diğerleri sadece belirli maçları takip etmektedir. Spor, takım ve oyunculara olan bağlılık nedeniyle bölünmüş olsa da, sporseverleri bir araya getiren bir araçtır. İnsanlar, sosyo-ekonomik durumlarına bağlı olarak farklı spor dallarına ilgi duymaktadır. Yüksek gelirli bireyler genellikle golf, tenis, ata binme gibi sporlara yönelirken, orta ve düşük gelirli bireyler futbol veya beyzbol gibi sporlara ilgi duymaktadır. Ancak spor, sosyal sınıflar arasındaki uçurumları azaltmada da bir araç olarak kullanılabilir. Farklı sosyal sınıflardan insanlar benzer spor dallarına ilgi duyabilirler. Spor, toplumun farklı kesimleri arasında bağlar kurarak bir arada olmalarına ve etkileşimde bulunmalarına yardımcı olabilir (Delaney ve Madigan, 2009). Spor taraftarlarının davranışları, sadece stadyumda değil, aynı zamanda sosyal medya gibi dijital ortamlarda da incelenmektedir. Taraftarlar, takımı ve oyuncuları desteklemek amacıyla sosyal medyayı yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Özellikle Twitter ve Instagram, taraftarların maç sırasında ve sonrasında duygusal tepkilerini paylaşabilecekleri bir platform haline gelmiştir. Bununla birlikte, sosyal medya taraftar davranışlarını da etkilemektedir. Örneğin, takımın başarısızlığı veya skandalları, taraftarların sosyal medyada takım ve oyuncular hakkında

olumsuz yorumlar yapmasına neden olabilir. Bu nedenle, sosyal medya üzerinde yapılan çalışmalar, taraftar davranışları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır (Kılıç, 2020).

Taraftar grupları hakkında yapılan sınıflandırmalar, farklı kriterlere göre değişebilir. futbol taraftarlarını üç gruba ayırmaktadır. İlk grup, futbol hakkında bilgisiz ve ön yargıları olan seyircilerdir. Alkol alımı bu taraftarlar arasında şiddete neden olabilir. İkinci grup, biraz futbol bilgisi olan seyircilerden oluşur. Bu taraftar grubunda futbol oynamayan insanlar da bulunabilir ve maç izlemek için saatlerce tribünde kalabilirler. Üçüncü grup ise futbol ile daha fazla ilgilenmiş ve daha bilinçli taraftarlardır. Bu sınıflandırma, genel olarak taraftarların futbolla ilgisi ve bilgi düzeyi doğrultusunda yapılmıştır. Ancak farklı araştırmalar farklı sınıflandırmalar yapabilmektedirler ve taraftar grupları hakkında farklı görüşler olabilmektedir (Teoman 2001).

Kuper ve Szymanski'nin (2011) taraftar gruplarını üçe ayırdığı bir diğer açıklama ise şöyledir: İlk grup "geçici taraftar"dır. Bu taraftarlar, özellikle büyük turnuvalar sırasında veya takımları yükselme döneminde maçlara gitmektedirler. İkinci grup ise "düzenli taraftar"dır. Bu taraftarlar, takımlarının maçlarına düzenli olarak gitmekte ve takımlarını desteklemektedirler. Üçüncü grup ise "taraftar olmayanlar"dır. Bu grup, futbol veya diğer sporlar hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadan ya da hiçbir takımı desteklemeden yaşamaktadır. Taraftarların bu farklılıkları, takımlarının başarısı, ekonomik durumları veya diğer faktörlere bağlı olarak değişebilir (Kuper ve Szymanski, 2011). Taraftarlık türleri üzerine yapılan çalışmalar, genel olarak benzer taraftar tiplerini vurgulamaktadır. Bu tiplerden biri, "mekanik taraftarlar"dır. Bu taraftarlar, tuttukları takımın bütün maçlarını aynı yerden izlerler ve eğer oturacak yer yoksa ayakta maçı izlemeyi tercih ederler. "Doyumsuz taraftarlar" ise takımlarının aldığı sonuçlardan hiçbir zaman memnun değillerdir. Takımları ne kadar başarılı olursa olsun, sürekli daha fazlasını isteyen bu taraftarlar, maç başlamadan önce stadyuma gelerek her şeyin bir an önce başlamasını istiyorlar. "Deplasman taraftarları" ise, takımlarının deplasman maçlarına gitmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Takım için her şeyi göze alarak parasız kalmaları halinde, kişisel eşyalarını satarak maçlara gitmeye devam ediyorlar. "Takımla şahlananlar" taraftar grubu, takımlarının sahada olduğu sürece sessiz kalmayan ve sürekli destekleyen taraftarlardan oluşur. "Uğruna inananlar" taraftar grubu ise, takımlarını desteklemek için stadyuma gitmeden önce dua eden ve totem yapan taraftarlardan oluşur. Son olarak, "bilmişler" taraftarları kendi bilgilerine son derece güvenirlere ve takımda kimin iyi oynadığını kimin hatalı oynadığını tespit ederler. Takımları yenilince, kendileri takım yöneticisi gibi açıklamalar yaparak nasıl daha iyi yapabilecekleri konusunda fikir beyan ederler (Acet, 2006). Özdeşleşme, kişinin başka bireylerin deneyimlerine ve hislerine katılarak kişilik kaynaşması gerçekleştirmesi ve kendi kimliğini tanımlaması sürecidir.

Cheney ve Tompkins (1987) özdeşleşmeyi, kişinin kendisini bir grupta özdeşleştirerek grup kimliğini benimsemesi olarak tanımlamışlardır. Tajfel (1978) ise sosyal kimliği, kişinin sosyal bir gruba üyeliği ve bu üyeliğe duygusal ve değerli bağlılığından türeyen kişinin sosyal

bağlamının bir parçası olarak tanımlamıştır. Özdeşleşme, gelişme çağındaki ergenin, birinci derecedeki aile üyelerini ve kendisine önem verdiği diğer kişileri örnek alarak kendini tanımlama süreci olarak da görülebilir. Bu süreçte, ergenler kendilerine örnek aldıkları kişilerin davranışlarını taklit ederek, onların değerlerini ve inançlarını benimseyerek kendilerini tanımlarlar. Özdeşleşme kavramı, sosyal psikolojide önemli bir yere sahiptir. Bu kavram, kişilerin gruplara bağlılığını ve sosyal kimliklerinin oluşumunu açıklamada kullanılır. Ancak, özdeşleşmenin olumsuz sonuçları da olabilir. Örneğin, bir grupta aşırı özdeşleşen bir kişi, diğer gruplara karşı olumsuz ve hatta düşmanca tutumlar sergileyebilir. Bu nedenle, özdeşleşme sürecinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için, kişilerin kendi değerlerini ve inançlarını da korumaları ve farklı gruplara karşı açık fikirli olmaları önemlidir (Erkal ve ark., 1998).

1.6. Özdeşleşme Alanları

Özdeşleşme, bireyin örgütle olan ilişkisi hakkında farklı modellerle açıklanabilir. Bu modeller, özdeşleşmenin gerçekleştiği durumları ve bireyin nasıl farklılaştığını anlatmaya çalışır. Özdeşleşme, örgütsel kimlik modellemelerinde de önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte, özdeşleşme olumlu etkileri yanı sıra bazı olumsuz sonuçlara da neden olabilir. Özdeşleşme, bireysel boyutun ötesinde psiko-kültürel etkileşim alanlarını da etkileyebilir (Kılıç, 2020).

1.6.1. Kişi ve kişi özdeşleşmesi

Gençlik dönemlerinde, bir sporcuyla rol model alan birey, davranışlarını ve düşüncelerini bu sporcu üzerinden yapılandırır. Bu süreçte, birey özdeşleştiği sporcunun her şeyini önemli hale getirir. (Kılıç, 2020)

1.6.2. Kişi ve takım özdeşleşmesi

Özdeşleşme, sadece sporda değil, iş hayatında da yaygın olarak görülmektedir. Özellikle özdeşleşme, çalışanların işlerine bağlılığı ve işletmenin başarısını artırmada önemli bir rol oynamaktadır. İşletmenin kültürüne ve değerlerine bağlılığı artıran çalışanlar, işletme ile bütünleşerek onun başarısı için çalışırlar. Ayrıca, özdeşleşmenin sosyal ilişkilerde de rolü vardır. Bir kişi, aidiyet hissi uyandıran gruplara veya topluluklara özdeşleşerek, bu grupların üyeleriyle daha yakın ilişkiler kurar ve benzer düşünen insanlarla bağlantı kurar. Ancak, aşırı özdeşleşme, kişinin kendi kimliğini kaybetmesine neden olabilir ve bireysellikten uzaklaşmasına yol açabilir. Bu nedenle, özdeşleşme sürecinin denge içinde yürütülmesi önemlidir (Demirel ve ark., 2007).

Özdeşleşme, genellikle takım sporlarında daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Özellikle futbol gibi popüler sporlar, taraftarlarının takımlarına olan bağlılığı ve özdeşleşmesi ile bilinmektedir. Taraftarlar, takımlarının başarıları ve yenilgileri üzerinde yoğun bir şekilde hissederek, sevinç veya üzüntü yaşarlar. Bu nedenle, taraftarlar arasında büyük bir dayanışma ve aidiyet hissi oluşur. Özdeşleşme, bir grup ya da takımın başarısı için çalışırken iş hayatında olduğu gibi, taraftarların da takımlarına olan bağlılığı ve desteği artırarak takımın başarısına

katkı sağlayabilir. Ancak, aşırı özdeşleşme durumunda, taraftarların yaşadığı hayal kırıklığı veya mutluluk, kişisel yaşamlarını da etkileyebilir ve sağlıklı bir dengeyi korumak önemlidir (Demirel ve ark., 2007).

1.6.3. Küme (Takım) ve küme (takım) özdeşleşmesi

Bu tür özdeşleşme örnekleri genellikle coğrafi, kültürel ya da tarihi bağlantılar nedeniyle oluşabilir. İnsanlar, kendilerine yakın gördükleri ya da kendilerine benzetebildikleri bir grubun başarısını kendilerinin de başarısı olarak görmek isteyebilirler. Bu durumda, takım ya da grup üyelerinin davranışları, başarıları ya da yenilgileri kişilerin kendilerini etkileyebilir ve bu durum kişilerin özdeşleşme duygusunu artırabilir. Ancak bu tür özdeşleşmelerde, takım ya da grup başarısız olduğunda da kişilerin kendilerini kötü hissetme olasılığı daha yüksektir. Bu nedenle, toplumsal özdeşleşme durumlarında bireylerin duygusal bağlılıklarının yüksek olması, olumlu sonuçların yanı sıra olumsuz sonuçlara da hazırlıklı olmalarını gerektirir (Kılıç, 2020).

1.6.4. Kişi ve kültürel/sportif imge (imaj) özdeşleşmesi

Bu tür özdeşleşme örnekleri genellikle coğrafi, kültürel ya da tarihi bağlantılar nedeniyle oluşabilir. İnsanlar, kendilerine yakın gördükleri ya da kendilerine benzetebildikleri bir grubun başarısını kendilerinin de başarısı olarak görmek isteyebilirler. Bu durumda, takım ya da grup başarısız olduğunda da kişilerin kendilerini kötü hissetme olasılığı daha yüksektir. Bu nedenle, toplumsal özdeşleşme durumlarında bireylerin duygusal bağlılıklarının yüksek olması, olumlu sonuçların yanı sıra olumsuz sonuçlara da hazırlıklı olmalarını gerektirir (Kılıç, 2020).

1.7. Seyirci Türleri

Seyirci türleri farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Taraftarlar, belirli bir takımı veya sporcu için bir şekilde takımlarına veya sporcularına bağlıdırlar ve bazen aşırı davranışlar sergileyebilirler. Hooliganlar, agresif davranışlar sergileyen ve genellikle şiddet olaylarına karışan seyircilerdir. Televizyon seyircileri ise evlerinde veya farklı bir yerde televizyon karşısında maçları izleyen kişilerdir ve takım veya sporcu bağlılıkları yoktur (Purı ve ark., 2015).

1.7.1. Taraftar

Taraftarlık, bir takıma bağlılık hissi ve şehirle olan bağları nedeniyle gerçekleştirilen bir ritüeldir. Taraftarlık ile seyircilik arasında önemli farklar vardır. Seyirci bir spor etkinliğini izlerken, taraftar sadece izlemekle yetinmez. Taraftarlar, belirli bir spora karşı tutkulu olan bireylerdir . Seyirciler genellikle olayı analiz etmek veya incelemekle ilgilenirken, taraftarlar spor dalına enerji harcama veya kendi coşkularını paylaşma konusunda aktif rol alırlar (Purı ve ark., 2015).

Spor etkinliklerine katılan seyircilerin bir kısmı taraftarlar veya fanatiklerdir. Fanatikler, takımlarını her şeyin üstünde tutarlar ve takımı adına her türlü davranışta bulunabilirler. Bu tür kişiler bazen taraftarlık ile tutku arasındaki çizgiyi aşabilirler ve zaman zaman kötü

davranışlarda bulunabilirler. Bu tür davranışlar genellikle holiganizm olarak adlandırılır ve spor etkinliklerine zarar verebilir. Ancak, taraftarlık genellikle olumlu bir duygu olarak kabul edilir ve takımın başarısını kutlamak veya desteklemek için bir araç olarak kullanılır. Bununla birlikte, modern çağda televizyon seyircilerinin sayısı giderek artmakta ve bu, spor endüstrisi için yeni bir pazar yarattı. Televizyon seyircileri, evlerinde rahat bir şekilde oturarak spor olaylarını takip edebilirler ve bir takıma bağlılık hissi taşıyabilirler. Ancak, taraftarların spor etkinliklerindeki varlığı ve desteği, takımlar ve spor endüstrisi için hayati önem taşımaktadır (Aycan, 2009).

1.7.2. Fanatik

Holiganlık, spor karşılaşmaları sırasında veya sonrasında şiddet, vandalizm ve kargaşa yaratan kişilerin oluşturduğu gruplardır. Bu gruplar genellikle yanlarında kesici ve delici aletler taşırlar ve karşı takımın taraftarları veya polisle çatışmaya hazırlar. Bu gruplar, takımlarının renklerini ve sembollerini taşıyarak takımları adına şiddet olaylarına karışırlar. Bu davranışlarıyla sadece kendilerine zarar vermekle kalmazlar, aynı zamanda tüm spor camiasına da zarar verirler. Holiganlık, sporun amacı olan rekabet ve eğlence ruhuna tamamen aykırıdır (Acet, 2006).

1.7.3. Holigan

Holiganizm terimi, spor olayları sırasında çıkan şiddetli olayları ve fiziksel şiddeti ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Bu terimin kesin bir tanımı olmamakla birlikte, dünya genelinde yapılan araştırmaların ve yayınların da incelenmesiyle farklı tanımlar yapılabilir (Oojen, 2012). Örneğin, İngiltere'de oynanan futbol maçlarında ortaya çıkan kavgalar sonucunda Daily News gazetesinin bu kavgaları çıkaran gruplara 'Hooligan' ismini vermesiyle holigan terimi ortaya çıkmıştır. Holiganizm, spor olayları sırasında fiziksel şiddet uygulamak veya mal, mülk, eşyaya zarar vermek olarak tanımlanabilir. Holiganizm ve şiddetin sadece futbol müsabakalarında değil, diğer spor dallarında da gerçekleşebildiği düşünülmektedir (Radman, 2014).

Ancak, spor şiddeti ve holiganizm konusunda farklı görüşler de vardır. Bazı araştırmacılar, holiganizmi yalnızca birkaç kişinin yarattığı sorun olarak değil, tüm bir toplumun sorunu olarak ele almaktadır. Holiganizmin nedenleri arasında sosyal, ekonomik, siyasi ve psikolojik faktörler bulunabilir. Özellikle işsizlik, yoksulluk, cinsiyet ayrımcılığı, ırkçılık ve aşırı milliyetçilik, holiganizmin oluşumunda önemli bir role sahiptir (Keskin, 2008).

Bu nedenle, holiganizm ve spor şiddeti konusunda çözüm yollarının bulunması önemlidir (Bodin ve Robene, 2014). Özellikle, spor kulüplerinin taraftar gruplarına yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapması, polis ve güvenlik güçlerinin daha etkili önlemler alması, spor olaylarında sosyal kontrolün artırılması ve toplumsal sorunlara çözüm bulunması bu konuda atılacak adımlar arasındadır. Holiganizmin ve spor şiddetinin oluşumunu engellemek, sporun sadece eğlence ve rekabet içeren bir faaliyet olarak kalmasını sağlayacaktır (Oojen, 2012).

1.7.4. Televizyon seyircileri

Televizyonlar, tarih boyunca toplumun hayatında önemli bir yer tutmuştur ve özellikle son dönemlerde birçok insanın hayatında vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. Futbol maçlarının televizyonlara aktarılmasıyla birlikte, televizyon izleyicileri adında yeni bir grup ortaya çıkmıştır. Günümüzde birçok spor tutkunu, maçları evlerinde televizyon başında izlemeyi tercih etmektedir. Bu durum, özellikle stadyumlarda meydana gelen kargaşalıklardan dolayı yaşanan güvenlik endişeleri sebebiyle ortaya çıkmıştır. Televizyon izleyicileri, maçları tekrar tekrar izleyerek kaçırdıkları pozisyonları gözden geçirme şansına sahiptirler. Bu nedenle, futbol tutkunlarının birçoğu televizyon başında maç izlemeyi tercih etmektedir (Şanlı ve ark., 2015).

1.8. Futbol- Şiddet İlişkisi

Sporun içinde şiddetin bulunması tarihsel olarak da doğal karşılanabilir. Geçmişte düzenlenen ilk spor organizasyonları, savaş ve savaş hazırlıkları için yapılmıştır. Spor, oyun ve eğlence amaçlı olsa da savaşçı kurallar her zaman içinde yer almıştır. Spor kültürü, yaralanma, sakatlanma hatta ölüm gibi riskler barındırmaktadır. Ancak, uygarlaşma sürecinde spor yapan insanlar, sağlıklarına özen gösterme konusunda barışçıl bir tutum sergilemeye başlamışlardır. Sporda şiddet, kabul edilemez bir davranış haline gelmiştir (İrfan, 2013). Bununla birlikte, fair-play çerçevesinde ele alınmaya çalışılsa da zaman zaman engellenemeyen olaylar yaşanmaktadır. Oyuncuların hırsı, seyirci ve taraftar gruplarının başarı için her yolu denemesi nedeniyle şiddet, sporun içinde kaçınılmaz bir hal almıştır. Bu nedenle, saldırganlık düzeyi her geçen gün artmaktadır. Müsabakalarda rakibe yapılan müdahaleler oyunun gereği olarak kabul edilmektedir ancak bu saldırganlığın içinde bilinçli yapılan şiddet ile istenmeyen şiddet arasında fark vardır. Şiddet eylemleri, kışkırtma, doğrudan veya dolaylı olarak, sözlü eylem şeklinde sınıflandırılabilir (Ayan, 2006). Sonuç olarak, şiddet kişinin maddi ve manevi bütünlüğüne zarar veren olumsuz bir eylemdir. Şiddet eylemlerinin temelinde saldırgan tutum ve güç kavramları yatar. Şiddet olayları toplumsal ve bireysel olarak farklı şekillerde ele alınabilir. Bireyin içinde yaşadığı sıkıntılar ve saldırgan tutum, toplumda da yaygın bir hale gelebilir. Sağlıklı ortamlarda gelişen bireyler, sağlıklı toplumsal yapılar meydana getirebilirken, sağlıksız ortamlarda yetişen bireyler toplumsal çevrelerinde saldırgan tutum ve şiddet eğiliminde olabilirler (Ayan 2006). Futbolda şiddet, toplumsal ve tarihsel bağlarıyla incelenmesi gereken karmaşık bir olgudur. Bu olgunun içinde yaşanan toplumsal koşullar, ekonomik, siyasi ve kültürel etkenlerden etkilenmektedir ve yarattığı sonuçlarla toplumsal yaşamı etkilemektedir (Talimciler, 2014). Futbol, kolay izlenebilir olması ve büyük kitleleri peşinden sürükleyebilmesi nedeniyle diğer spor dallarından ayrılmaktadır. Futbol müsabakalarına katılan seyirciler, günlük hayatlarından farklı kimliklerle hareket etmekte ve kalabalık gruplar içinde kişiliğin kaybolması nedeniyle çeşitli dışa vurmaların etkisiyle istenilen veya istenmeyen olayların yaşandığı bir ortam oluşturmaktadır (Şahin ve ark., 2014). Futboldaki şiddet olayları, dünya genelinde birçok ülkede yaşanmaktadır. Bu olayların nedenleri arasında takım taraftarları arasında rekabet, ulusal gurur, şiddet kültürü, alkol ve uyuşturucu gibi faktörler yer almaktadır (Talimciler, 2014). Ayrıca, bu olayların nedenlerine yönelik farklı teoriler de ortaya atılmaktadır. Örneğin, sosyal kimlik teorisi, insanların sosyal kimliklerine sahip çıkmak için rekabetçi davranışlarda bulunduğunu öne sürmektedir. Sosyal kontrol teorisi ise, toplumda var olan kontrol mekanizmalarının zayıflamasının, şiddet olaylarının artmasına neden olduğunu belirtmektedir (Şahin ve ark., 2014). Sonuç olarak,

futbolda şiddetin kompleks bir olgu olduğu ve toplumsal koşullar, ekonomik, siyasi ve kültürel etkenlerin etkisi altında olduğu söylenebilir. Bu nedenle, şiddetin önlenmesi için yalnızca spor organizasyonlarının ve sporcuların çabaları yeterli değildir. Toplumsal bir sorun olarak ele alınması ve çözümüne yönelik toplumsal müdahalelerin yapılması gerekmektedir. Futbol müsabakaları, geniş kitleler tarafından izlenen ve sosyal hayatta önemli bir yer tutan etkinliklerdir. Ancak son yıllarda, tribünlerde yaşanan olumsuz olaylar ve taraftar davranışları, futbolun toplumsal açıdan yarattığı sorunları da beraberinde getirmiştir. Taraftarların istenmeyen davranışları, hem müsabakaların seyrini olumsuz etkilemekte, hem de toplumun sosyal yapısına zarar vermektedir. Bu olumsuzluklar arasında, takım başarısına karşı sabırsızlık, karşı takım taraftarlarına, hakemlere ve hatta kendi takımına karşı saldırgan tutumlar yer almaktadır. Bu davranışlar, toplumda hoş karşılanmamakta ve kamuoyu tarafından eleştirilmektedir (Şahin ve ark., 2014). Türkiye'deki futbol taraftarları arasında ateşli fanatikler, genellikle 16-25 yaş aralığındaki gençlerden oluşmaktadır. Bu gençler, sosyo-ekonomik olarak çoğunlukla apolitik ve asosyal bir yaşam sürerken, işsizlik, eğitimsizlik ve maddi-manevi imkansızlıklar nedeniyle herhangi bir gruba veya topluluğa ait olmama hissiyle mücadele ederler. Futbol taraftarlığı, bu gençlerin ayrıcalık hissi yaşama ve yalnızlık hissinden kurtulma arayışlarını karşılamaktadır. Böylece maçın kendisi değil, tezahürat yapmak, şarkılar söylemek, hakemlere veya rakip oyunculara küfretmek gibi isyan dolu davranışlarda bulunmak daha önemli hale gelir. Bu tür davranışlar, toplumsal çerçevede kabul edilemez olduğu için kamuoyu tarafından eleştirilmekte ve ciddi sonuçlar doğurabilmektedir (Dikici, 2008).

1.9. Futbolda Şiddeti Doğuran Etmenler

Sporda şiddeti doğuran etmenler mevcuttur. Bu etmenler sosyoloji, psikoloji, siyasi vb. açılardan ele alınırken diğer yönden seyirci gözüyle yaklaşımlarda mevcuttur. Sporda şiddetin ortaya çıkmasından seyirci gözüyle dış gözlerin etkisi de mevcuttur. Burada bahsi geçen dış faktörler; kulüp yöneticilerin, oyuncuların ve teknik direktörlerin, spor medyası, güvenlik güçleri gibi faktörler kastedilmektedir. Dış etkenlerin yüzdesel dağılımına bakıldığında hakemlerin etkisi %56, medyanın etkisi %45, seyirci etkisi %45, futbolcunun etkisi %27, kulüp yöneticilerin etkisi %28, antrenör etkisi %20.8 olarak belirlenmiştir (Yücel ve ark., 2015). Kulüp yöneticilerinin tutum ve davranışları sporda şiddeti doğuran etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Spor oyunlarında oyuncu, teknik direktör, hakemler görev alırken görevlendirme için istenen ve yapılması gereken şartlar bulunurken kulüp başkanlığı ise tamamen öznel nitelikler barındırmaktadır. Özellikle bazı sportif taraftar grupları veya grup yöneticileri, eski yöneticileri ya da mevcut yönetimi istifaya zorlayabilmektedir. Bu durumun oluşması için yeni bir yönetim düzeni isteyerek bazı oyuncular arasında menfaat birliğine dayanan ilişkilerin varlığı etken olmaktadır. Taraftar grupları ve başkan yöneticileri arasında konuşulan sözlerde taraftarları kendi lehine tezahürat yapması için girişimler yapılabilirken aslında diğer yönden kulüp içinde yer alabilecek rakipler veya rakip kulübün başkanının aleyhine tezahüratlar yer alabilmektedir. Karşıt grubun bakış açısı mevcut yönetimi istifa ettirmenin en iyi ve kolay yolunun aleyhine yapılan davranışlar olduğu kabul görülmektedir. Bunların dışında oyuncuların ve teknik direktörlerin tutum ve davranışları sporda şiddetin bir diğer etmeni olarak değerlendirilmektedir. Özellikle statlarda bazı oyuncular ve teknik direktörlerin kontrolsüz hırs ve motive etme durumları oyuncuların ya da hakemlerin kararlarına itiraz

yedek kulübeden sahaya atlamak gibi görülen bazı eylemler bulunabilmektedir. Tüm etkenler göz önünde bulundurulduğunda sporda şiddetin oluşması-oluşabilmesi kaçınılmaz olmakta ve bu durum sportif faaliyetleri etkileyen önemli bir etkidir (Yücel ve ark., 2015).

1.10. Şiddete İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

1.10.1. Avrupada yapılan kuramsal gelişmeler

1.10.1.1. Harrington raporu

Modern futbolda şiddet konusu, İngiliz psikiyatrist John Harrington tarafından ele alınmış ve yeni bir sosyal fenomen olarak kabul edilmiştir. Harrington, futbol maçlarında ortaya çıkan şiddet olaylarına ilişkin ilk ciddi çalışmayı yapmıştır. Çalışması, hem soru-cevap verilerine hem de direkt gözlemlemeye dayanmaktadır. Ayrıca, polis, ambulans ekipleri ve taşıma operatörlerinin de dahil olduğu, olayın içinde yer alan gruplardan ilave bilgiler de toplanmıştır. Sun gazetesi aracılığıyla yapılan bir kamuoyu yoklaması da Harrington'ın çalışmasına eklenmiştir. Harrington'ın çalışmasından elde edilen sonuçlar oldukça çarpıcıdır. Katılımcıların %90'ı futbol holiganlığının arttığını ve ciddi bir sorun haline geldiğini düşünmektedir. Ancak, polis yetkililerinin görüşleri bu sonuçlarla oldukça çelişmektedir. Yaklaşık %50'si, futbol ile bağlantılı şiddetin artmadığını, azaldığını belirtmiştir. Harrington'ın raporunda öne çıkan konulardan biri, kişisel patoloji ve fanatiklerin yerleştiği yerde oluşan ani uyarıcıya verilen tepkilerdir. Olgunlaşmama ve kontrol kaybı gibi terimler, grup dinamiklerinin daha geniş sosyal unsurlarına gösterilen az bir dikkat ile birlikte sıkça kullanılmıştır. Futbol holiganlığına ilişkin bu ilk çalışmanın ardından, birçok araştırmacı ve kuruluş bu konuda çalışmalar yapmıştır. Son yıllarda, futbol maçlarındaki şiddet olaylarının azalmasıyla birlikte, daha çok psikolojik faktörlere odaklanılmaktadır. Özellikle, grup dinamikleri, kişilik özellikleri, duygusal zeka, sosyal kimlik ve takım tutkusu gibi faktörlerin futbol holiganlığı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak, futbol holiganlığı, uzun yıllardır ciddi bir sorun olarak görülmektedir. Ancak, son yıllarda yapılan çalışmalar sayesinde, bu sorunun nedenleri ve çözüm yolları konusunda daha fazla bilgi sahibi olunmuştur. Futbol holiganlığı ile mücadelede, hem spor kulüplerinin hem de polis ve diğer kurumların işbirliği yapması önemlidir. Ayrıca, sosyal faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Taştan, 2009).

1.1.0.1.2. Lang'ın raporu

Bu çalışma ekibi, spor konseyinin başkanı Sir John Lang tarafından idare edilmiştir ve rapor 1969 yılında yayınlanmıştır. Bu ekip, futbol federasyonları ve liglerinden, içişleri yetkilisi, polis güçleri, iskoç yetkili ve futbol oyuncusu ve menager temsilcilerinden oluşmuş, fakat hiçbir psikiyatrist, sosyolog ve akademisyen yer almamıştır. Kendi referans terimlerini ve şaşırtıcı olmayan bir biçimde kendi kompozisyonunu oluşturması kendisine bırakılmış ve sadece futbol

maçlarındaki genel olaylarla ilgilenmiştir. Daha geniş sosyal meseleler göz ardı edilmiş, futbol alanları bu tanımların dışında tutulmuştur (Taştan, 2009).

Futbol holiganlığı, uzun yıllardır birçok ülkenin baş belası haline gelmiştir. Yapılan araştırmalar, futbol maçlarında yaşanan şiddet olaylarının arttığını göstermektedir. Bu durum, taraftarlar arasındaki rekabetin aşırıya kaçması, öfke kontrolünün kaybedilmesi ve fanatik davranışların artması gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ancak, bu sorunun çözümüne yönelik olarak birçok önlem alınmıştır. Bunların arasında en önemlisi, futbol kulüpleri ve polis arasında maksimum işbirliğinin sağlanmasıdır. Ayrıca, hakem kararının kesin bir biçimde herkesçe kabul edilmesi ve uygun yerlerde koltuk tahsis edilmesi gibi önlemler de alınmıştır. Bunun yanı sıra, suçlularla başa çıkmak için de farklı öneriler sunulmuştur. Örneğin, yanlış davranışlarda bulunan seyircilerin ceza aldığı bir yaklaşım şiddetle desteklenmelidir. Bu yöntemde, suçluların cezalandırılması, saldırının boyutu ile eşdeğer olmalıdır. Ancak, futbol holiganlığı konusunda yapılan araştırmaların yetersizliği de bir gerçektir. Özellikle, bu konuda veri toplama ve istatistiksel analiz yapmanın zorluğu, bu alandaki çalışmaların kısıtlı kalmasına neden olmuştur. Örneğin, Lang'ın raporunda, suçlu davranışı ile basit yanlış davranış arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Ayrıca, futbol fanatikleri arasında içki içme davranışının sıklığı ve uzantısının ortaya konmadığı bir kanıt yoktur. Bu nedenle, bazı kişiler, bu tür raporlarda yer alan önerilerin gerçekçi olmadığını savunmaktadır. Ancak, futbol holiganlığı konusunda yapılan çalışmaların sonuçları da dikkate değerdir. Örneğin, İngiliz psikiyatrisi John Harrington'ın raporunda, kişisel patoloji ve fanatiklerin yerleştiği yerde oluşan ani uyarıcıya verilen tepkiler üzerinde durulmuştur. Olgunlaşmama ve kontrol kaybı gibi terimler, grup dinamiklerinin daha geniş sosyal unsurlarına gösterilen az bir dikkat ile birlikte sıkça kullanılmıştır. Bu tür raporlar, futbol holiganlığı gibi toplumsal bir sorunun çözümüne yönelik olarak yapılan ilk ciddi çabalar olarak kabul edilir (Yücel ve ark., 2015).

1.10.1.3. Ian Taylor

Hem Harrington hem de Lang tarafından yapılan eleştiriler, futbol holiganizmi üzerine alternatif kuramsal yaklaşımlar geliştiren Ian Taylor'ın sosyolojik analizleri ile birlikte incelenmektedir. Marksist bakış açısıyla ele alınan futbolun ortaya çıkışı, işçi sınıfının değişen rolüne ve yerel kulüplerin ticarileşmesine işaret etmektedir. Profesyonel futbolun yükselişi, yerel kulüplerin toplumun bir parçası olmaktan uzaklaşmasına ve seyircileri hedef alan bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. Taylor'ın çalışması, işçi sınıfının geleneksel hafta sonunun çöküşüne ve bu süreçte futbol, grup etkileşimleri ve diğer boş zaman etkinliklerinin etkilendiğine dikkat çekmektedir. Tribünlerdeki şiddetin erkeksi ve kabilevi unsurlarla birlikte, işçi sınıfı gençlerinin yeniden geleneksel hafta sonunu oluşturma çabalarının bir yansıması olduğu belirtilmektedir. Taylor'ın yazılarında, futbol kulüplerindeki demokrasinin erozyonu üzerinde durulmaktadır. Varlıklı işadamları tarafından yönetilen kulüplerde artış gözlenirken, süperstar oyuncuların konumlarının yükselmesi ve oyuncuların ücretlerinde artış, kendilerini destekleyen yerel topluluklardan uzaklaşmaya neden olmaktadır. Bu durum,

işçi sınıfının değerlerindeki düşüş ve hizipleşmenin daha genel bir soğuma ile birleşerek fanatiklerin yaşadığı yabancılaşıma duygusunu artırmaktadır. Taylor, futbol maçlarındaki şiddetin çözümü için kulüplerin demokratikleşmesi çağrısında bulunmuş, gençlerin kulüp çalışmalarına katılımını artırmak için planlar önermiştir. Ancak profesyonel futbolun yerel ekonominin önemli bir parçası olması nedeniyle, gerçek bir demokratikleşme hedefi politik yapı ve ekonomiden daha kolay olmayacaktır (Taştan, 2009). Bu bağlamda, Ian Taylor'ın futbol holiganizmi üzerine alternatif kuramsal yaklaşımları, futbolun toplumsal boyutunu ve işçi sınıfının değişen rolünü göz önünde bulundurarak, tribünlerdeki şiddetin nedenlerine ışık tutmaktadır (Taştan, 2009).

1.11. Şiddete Karşı Alınan Önlemler

1.11.1. 6222 sayılı sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair kanun

Bu bölümde sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair Türkiye’de 14 Nisan 2011 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 6222 Sayılı Kanun hakkında çalışmanın kapsadığı bölümlere dair kısımlara yer verilmiştir.

Tablo.1.1. 6222 Sayılı Kanunun Amacı

Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun Kanun No: 6222 - Kabul Tarihi: 31.3.2011
Amaç: Madde 1. Kanunun Amacı: Spor müsabakalarından önce, sırasında ya da sonrasında oluşabilecek şiddet olaylarını önlemek.
Amacın Kapsadığı Yerler: Spor Alanları ve bu alanların çevresi, taraftarların toplanma alanları, müsabakaların yapılacağı yerlerin gidiş-geliş güzergahları

14 Nisan 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6222 Sayılı “Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” un amacı spor nedeniyle yaşanması muhtemel şiddet olaylarının önüne geçmektir. Spor müsabakalarının öncesi ve sonrasında yaşanan şiddet olaylarının maddi ve manevi kayıplara sebebiyet vermesi nedeniyle kanun yürürlüğe sokulmuştur.

Tablo 1.2. 6222 Sayılı Kanunun Kapsamı

Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun
<p>Kanun No: 6222 - Kabul Tarihi: 31.3.2011</p>
<p>Madde 2. Kanunun Kapsamı</p> <p>Spor müsabakalarından öncesinde, sırasında ya da sonrasında oluşabilecek şiddet olaylarını önlenmesindeki görev ve sorumlulukların kapsamını ifade eder.</p> <p>Kapsam</p> <ul style="list-style-type: none">
• Müsabaka öncesi, sonrası, spor alanları ve bu alanların çevresini,
• Taraftarların gruplar halinde buldukları yerleri,
• Müsabakalara gidiş-geliş güzergahlarını
• Takımların kamp yaptığı merkezlerdeki önlemleri,
• Şike, teşvik primi ve diğer yasak fiil ve davranışları ve yaptırımlarını,
• Spor kulüplerinin, yöneticilerinin, sporcuların, genel veya özel kolluk görevlilerinin, taraftarları, taraftar derneklerinin, hakemlerin, taraftar temsilcilerinin, spor federasyonlarının, yazılı veya görsel ya da işitsel kitle iletişim kuruluşları ile mensuplarının ve diğer ilgili kişi ve kurumların spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair görev ve sorumluluklarını kapsamaktadır.

6222 Sayılı “Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” sporda yaşanması muhtemel şiddet olaylarının önüne geçmek amacıyla yürürlüğe girmiştir. Kanun, spor müsabakaları öncesi ve sonrasında yaşanan şiddet olaylarının maddi ve manevi kayıplara neden olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak hayata geçirilmiştir. Kanun, spor müsabakalarında şiddeti önlemeye yönelik olarak tüm aktörleri kapsamaktadır. Bu aktörler, spor kulüpleri, yöneticileri, sporcuları, hakemleri, taraftarları, federasyonları ve medyayı kapsar. Yasal olarak tanımlanan bu aktörlerin sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesinde görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Kanunun amacı, sporda şiddetin sebebi haline gelebilecek durumları ortadan kaldırmaktır. Kanun, taraftarların ve taraftar derneklerinin sorumluluklarını da açıkça belirtmektedir. Taraftarların, takımlarını destekleme şekillerinde, tahrik edici sloganlar, küfürlü söylemler ve benzeri davranışlardan kaçınmaları gerekmektedir. Bu davranışların spor müsabakalarında şiddet olaylarına yol açabileceği unutulmamalıdır. Yasa, spor müsabakalarında yaşanan şiddet ve düzensizliklerin önüne geçmek için önemli bir araçtır. Devlet, yasayla birlikte tüm aktörlere görev ve sorumluluklar vererek, spordaki şiddet ve düzensizlikle mücadeleyi sürdürmektedir. Yasal sınırların dışına çıkılması halinde, ceza mekanizmasını devreye sokarak yasa dışı davranışların önüne geçmektedir. Bu sayede, sporda şiddet ve düzensizlik olaylarının önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Sağır, 2012).

Taraftar faktörünün sporda şiddet olgusuyla ilişkilendirilmesi, sporda şiddetin önlenmesinde alınacak tedbirler açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle, 6222 Sayılı Kanun kapsamında taraftarlara ve taraftar derneklerine görev ve sorumluluklar verilmiştir. Kanunun belirlediği çerçeve doğrultusunda, taraftarların ve taraftar derneklerinin hangi davranışların kabul edilebilir olduğu ve hangilerinin yasal sınırların dışında kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca taraftar temsilcilerinin de sporda şiddetin önlenmesinde aktif bir rol üstlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Medya da taraftar şiddeti konusunu gündeme getirerek bu konuda farkındalık yaratmaya çalışmaktadır. Taraftarların, taraftar derneklerinin ve taraftar temsilcilerinin kanunda belirtilen sorumluluklarına uyarak hareket etmeleri, sporda şiddetin önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. (Kalkan, 2016).

Tablo 1.3. Taraftar Derneklerinin ve Taraftar Kulüp Temsilcilerinin Yükümlülükleri

Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun
Kanun No: 6222 - Kabul Tarihi: 31.3.2011
Madde 8. Taraftar Derneklerinin Yükümlülükleri
<ul style="list-style-type: none">
• Taraftar derneklerinin kanunun amacına aykırı davranamayacağı,
• Sorumlu oldukları taraftarların sporun ahlakına ve ilkelerine yönelik eğitici faaliyetler düzenlemesi gibi sorumluluk ve görevleri olduğu ifade edilir.
Madde 9. Taraftar Kulüp Temsilcilerinin Yükümlülükleri
<ul style="list-style-type: none">
• Müsabaka güvenliğinin sağlanması için yürütülen eylemlerde genel kolluk ve özel güvenlik görevlilerine yardımcı olurlar.
• Her spor kulübünün bir yöneticisi taraftar sorumlusu olarak görev alır.

Taraftar derneklerinin ve taraftardan sorumlu yöneticilerin görev ve sorumlulukları kanunun 8. ve 9. Maddesinde ifade edilmiştir. Buna göre, taraftar derneklerinin faaliyetlerinde kanunun herhangi bir maddesine aykırı davranamayacağı açıkça ifade edilmiştir.

Spor müsabakalarındaki şiddet ve düzensizlik olaylarının önlenmesi için kanun kapsamında taraftarların da görev ve sorumlulukları belirlenmiştir. Taraftarlar, taraftar dernekleri ve temsilcileri spordaki şiddet ve düzensizliğin önlenmesinde etkili bir role sahiptirler. Kanunun 8. maddesi uyarınca taraftar derneklerinin faaliyetleri kanuna aykırı olamaz. Bu noktada, Koçer'in (2012) yaptığı bir araştırma, taraftar derneklerine üye olan taraftarların holiganizm eğilimlerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle, taraftar dernekleri başkanları ve karar mekanizmaları büyük kitlelere hitap ettiği için, yanlış bir kararın birçok insanı tehlikeye atabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, taraftar derneklerinin ve karar mekanizmalarının şiddet eylemlerine sebebiyet vermesini önlemek amacıyla kanun kapsamında taraftar derneklerine de görev ve sorumluluklar yüklenmiştir.

Taraftarlardan sorumlu yöneticilerin görev ve sorumlulukları da kanunda açıkça ifade edilmiştir. Taraftar temsilcileri, sporda şiddetin önlenmesi için çalışmalar yapmakla yükümlüdürler. Ayrıca, taraftarların stadyumlarda düzenli bir şekilde oturması ve ma boyunca herhangi bir olumsuz davranışta bulunmamaları için gerekli tedbirleri almakla sorumludurlar. Bu sayede, taraftarların ma sırasında birbirleriyle ya da rakip takımın taraftarlarıyla tartışma ya da kavga gibi şiddet eylemlerine girişmeleri önlenmektedir. Sonuç olarak, sporda şiddetin önlenmesi için taraftarların da görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Taraftar dernekleri ve temsilcileri, taraftarlardan sorumlu yöneticilerin kanun kapsamındaki görev ve sorumluluklarına uygun olarak hareket etmelidirler. Bu sayede, sporda şiddet ve düzensizlik olaylarının önüne geçilmesi ve sağlıklı bir spor ortamının oluşturulması sağlanabilir.

Tablo 1.4. Yasak Fiiller ve Ceza Hükümleri

<p>Spor Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun</p> <p>Kanun No: 6222 - Kabul Tarihi: 31.3.2011</p>
<p>Madde 12. Spor Alanlarına Sokulması Yasak Maddeler</p> <ul style="list-style-type: none">
• Ateşli silahlar ve bulundurulması yasak diğer silahlar,
• Kesici, delici, yanıcı, yakıcı, ezici, bereleyici, patlayıcı, parlayıcı maddeler,
• Uyuşturucu, uyarıcı maddeler ile alkollü içeceklerin spor alanlarına sokulmasını yasak olduğunu ifade eden maddedir.
<p>Madde 13. Spor Alanlarına Yasak Madde Sokulması ve Müsabaka Düzeninin Bozulması</p> <ul style="list-style-type: none">
• Spor alanlarına sokulması yasaklı silahlar ile alanlara giriş yapan kişiler hakkında, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun kapsamında işlem yapılacağını,
• Kesici, delici, yanıcı, yakıcı, ezici, bereleyici, patlayıcı, parlayıcı maddeler ile spor alanlarına giren kişiler hakkında bir yıla kadar hapis cezası verilebileceğini,
• Kesici, delici, yanıcı, yakıcı, ezici, bereleyici, patlayıcı, parlayıcı maddeleri kişilere temin eden kişi hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilebileceğini,
• Kesici, delici, yanıcı, yakıcı, ezici, bereleyici, patlayıcı, parlayıcı maddeler ile spor alanlarına giren kişilerin müsabaka düzenini bozması ancak daha ağır bir suçta sebebiyet vermediği durumlarda üç aydan bir yıla kadar,
• Spor alanlarına sokulması yasak olmayan maddelerin kullanımıyla müsabaka düzeninin bozulması durumunda adli para cezası,
• Spor alanlarına alkollü içecek sokan kişilerin adli para cezası ile cezalandırılacağı bu maddeyle ifade edilmiştir.
<p>Madde 14. Hakaret İçeren Tezahürat</p> <ul style="list-style-type: none">
• Taraftarların spor alanlarında veya çevresinde hakaret içeren söz ve davranışlarda bulunması halinde onbeş günden daha az olmamak kaydıyla adli para cezası verileceğine,
• Taraftarların spor alanlarında veya çevresinde din, dil, ırk, etnik köken, cinsiyet veya mezhep farkı gözeterek hakaret içeren söz ve davranışlarda bulunan kişiler hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilebileceğine,
• İlk iki maddedeki eylemlerin duvara yazı ile ya da pankartlarla ifade edilmesi durumunda verilecek cezanın yarı oranında artırılacağını ifade eden maddedir.
<p>Madde 15. Spor Alanlarına Usülsüz Seyirci Girişi</p> <ul style="list-style-type: none">
• Müsabakayı izlemek için gerekli olan bileti olmayıp spor alanlarına giren kişilerin adli para cezasına çarptırılacağını, suçun seyirden men cezası almış kişi tarafından işlenmesi durumunda adli para cezasının miktarının en az elli gün olacağını,
• Spor alanlarına girme koşulları yerine getirmeyen kişilerin spor alanlarına girmesine olanak sağlayan kişiler hakkında en az elli günlük adli para cezası verileceğine, eylemin

Madde 16: Yasak Alanlara Girme

•Spor müsabakaları, genellikle taraftarlar ve izleyiciler için heyecan verici bir deneyim olabilir. Ancak, güvenlik önlemleri alınmazsa, müsabaka alanında ciddi sorunlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle, müsabaka alanlarına giriş ve çıkışlar sıkı bir şekilde kontrol edilir.

•Müsabaka alanına yetkisiz olarak giren kişiler, yani soyunma odaları, koridorlar ve sporcuların giriş-çıkış tünellerine giren kişiler, yirmi günden az olmamak kaydıyla adli para cezası alırlar. Bu ceza, müsabakanın düzenini korumak ve taraftarların güvenliğini sağlamak için verilir.

•Eğer yetkisiz giriş, müsabakanın düzensizliğine sebep olursa, ceza daha ağır olabilir. Eyleme sebep olan kişiler, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile yargılanabilirler. Bu, müsabaka alanındaki güvenliği korumak için önemlidir.

Madde 17: Spor Alanlarında Taşkınlık Yapılması

•Spor alanları, birçok insanın keyifle zaman geçirdiği yerlerdir. Ancak, bazı insanlar spor alanlarında taşkınlık yaparak diğer insanlara zarar verebilirler. Bu nedenle, spor alanlarında düzeni korumak için sıkı kurallar ve önlemler alınır.

•Spor alanlarının devlet malı olarak kabul edilmesinden dolayı, spor alanlarındaki mallara zarar veren kişiler, Türk Ceza Kanunu hükümlerine göre yargılanırlar. Bu, spor alanlarındaki eşyaların ve mülklerin korunmasını sağlamak için gereklidir.

•Zarar verilen eşyaların tamiri ve yeniden tahsisi, genellikle spor kulüplerinin sorumluluğundadır. Bu, spor kulüplerinin maddi kayıpları azaltmak için çaba sarf etmelerini ve spor alanlarının düzenini korumalarını sağlar. Ayrıca, zarar veren kişilerin cezalandırılması da, spor alanlarındaki düzeni korumak için önemlidir.

Maddeler halinde açıklanacak olan 6222 sayılı kanunun Tablo 5’de verilen maddeleri, taraftarlar ve sorumlulukları bulunan kişiler hakkında ceza değerlendirmesi yapılacak durumları kapsamaktadır. Bu durumlar arasında en net ifade edilen taraftar kimliği, sloganların, marşların ve tezahüratların görselleştirilmesidir. Sloganlar bazen aidiyeti ifade ederken bazen de sosyalleşme aracı olarak kullanılmaktadır.

Kanunun 6222 sayılı maddesi, hakaret içeren sloganlara yasak getirerek, para cezası öngörmektedir. Ancak din, dil, ırkı, etnik köken, cinsiyet veya mezhep farkı gözetilerek yapılan tezahüratlarda ise hapis cezası uygulanmaktadır. Ayrıca, yazılı pankartlar veya mesajlarda hakaret, kötü söz veya aykırı durumlar oluşması durumunda cezanın iki katına kadar artırılması yasal hale getirilmiştir.

Bunun yanı sıra, sorumlulukları bulunan bireyler de kanun kapsamında ceza alabilmektedir. Özellikle spor müsabakalarının düzenlenmesinde görevli olanlar, müsabaka alanına giriş-çıkış tünellerinde veya soyunma odalarında yetkisiz olarak bulunmaları durumunda adli para cezası

ile karşı karşıya kalabilirler. Eylemin müsabakanın düzensizliğine sebep vermesi halinde ise hapis cezası ile yargılanabileceklerdir.

Spor alanlarının devlet malı olarak kabul edilmesinden dolayı, spor alanlarında meydana gelen zararlar, TCK hükümlerine göre yarglanır. Zarar verilmiş eşyaların tamiri veya yeniden tahsisi sorumluluğu ise spor kulüplerine aittir.

Taraftarlar ve sorumlulukları bulunan kişilerin yukarıda bahsedilen kanun maddelerine uymaları ve düzenli bir şekilde spor müsabakalarını takip etmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde, yasal yaptırımlar ile karşılaşabilirler (Sağır, 2012).

Tablo 1.5. Seyirden Yasaklanma

<p>Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun</p> <p>Kanun No: 6222 - Kabul Tarihi: 31.3.2011</p>
<p>Madde 18. Seyirden Yasaklanma</p> <ul style="list-style-type: none">
•Madde 18, spor müsabakalarına seyirci olarak katılamayacak kişilerin güvenlik tedbiri amacıyla seyirden men cezası aldığı durumlarla ilgili ayrıntılı bilgileri içermektedir. Bu madde, spor alanlarının dışındaki yaralama eylemleri, hakaret içeren tezahüratlar ve mala zarar verme suçları gibi diğer suçlarda da uygulanabilir.
•Seyirden men cezası alan kişiler, cezalarının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl süreyle spor müsabakalarına ve antrenmanlara seyirci olarak katılamazlar. Seyirden men cezası derhal uygulanır ve soruşturma sırasında Cumhuriyet savcısı tarafından, kovuşturma sürecinde ise mahkeme tarafından tedbirin kaldırılmaması durumunda koruma tedbiri devam eder.
•Koruma tedbiri ve güvenlik tedbiri uygulanan kişiler hakkındaki bilgiler, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesindeki elektronik bilgi bankasına kaydedilir ve kulüplerin ve federasyonların erişimine açık hale getirilir. Seyirden yasaklı kişilerin spor müsabakaları ile ilgili tüm mercilere bildirilir.
•Seyirden men tedbiri, Cumhuriyet savcısı veya mahkeme kararınca kaldırıldığı, kovuşturmayaya yer olmadığı, kişi hakkında beraat ya da düşme kararı verildiği durumlarda derhal kaldırılır.
•Bu madde, spor müsabakalarının güvenliği için alınan önlemleri ve bu önlemlerin uygulanması sırasında izlenen süreçleri detaylandırmaktadır. Seyirden men cezası alan kişilerin spor müsabakalarına bir yıl boyunca katılamaması, diğer taraftarlar ve sporcuların güvenliğini sağlamak adına alınan önemli bir tedbirdir.
•Seyirden men cezası, spor müsabakalarının yanı sıra antrenmanları da kapsar ve cezası kesinleşen kişiler bir yıl boyunca spor etkinliklerine seyirci olarak katılamazlar.
•Seyirden men cezası, taraftar gruplarının spor alanları dışındaki suçlarına da uygulanabilir, örneğin hakaret içeren tezahürat veya mala zarar verme gibi suçlar.
•Seyirden men cezası derhal uygulanır ve koruma tedbirleri, soruşturma sırasında Cumhuriyet savcısı veya kovuşturma sırasında mahkeme tarafından kaldırılmazsa devam eder.
•Seyirden men cezası alan kişilerin bilgileri, EGM'nin elektronik veri bankasında kaydedilir ve kulüpler ve federasyonlar tarafından erişilebilir hale getirilir.

•Seyirden men tedbiri, mahkeme kararı veya Cumhuriyet savcısı kararıyla kaldırılabilir. Ayrıca, kamu davasının ertelenmesi, hükmün geri bırakılması veya cezanın tadbir veya erteleme şeklinde verilmesi durumunda da bir yıl süreyle devam eder.

•Alkol veya uyuşturucu etkisindeki kişilerin spor alanlarına alınması yasaktır ve bu durumda alandan çıkmamakta direnen kişiler zor kullanılarak dışarı çıkarılır ve seyirden men cezası verilir.

•Seyirden men cezası alan kişiler, yasaklı oldukları süre boyunca spor kulüpleri, federasyonlar ve taraftar derneklerinde yönetici veya spor müsabakalarında hakem, temsilci veya gözlemci olamazlar.

•Seyirden men cezası alan kişiler, müsabakanın olduğu gün en yakın karakola başvurmak zorundadırlar. Başvurmayanlar yirmi beş gün adli para cezası ile cezalandırılırlar.

6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi Hakkında Kanun, spor müsabakalarındaki şiddet ve düzensizliklerin önlenmesi amacıyla çıkarılmıştır. Kanunun en önemli hükümlerinden biri de seyirden men cezasıdır. Bu ceza, kişinin spor müsabakalarını izlemek için spor alanlarına girişinin yasaklanması anlamına gelir. Kanun sadece futbol müsabakaları ile sınırlı değildir, tüm spor müsabakalarını kapsar. Taraftarların müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında gruplar halinde buldukları yerlerde veya müsabakaya gidiş ve geliş güzergahlarında meydana gelebilecek olaylar da bu kanunun kapsamına girer. Örneğin, taraftarların maç öncesi buluşma yerlerinde meydana gelen olaylarda da bu kanun hükümleri uygulanabilir.

Seyirden men cezası, spor müsabakalarında meydana gelen şiddet olaylarını ve düzensizlikleri önlemek için yürürlüğe konulan bir cezadır. Bu ceza sadece futbol müsabakalarında değil, bütün spor müsabakalarında uygulanabilir. 6222 Sayılı Kanun'da belirtilen suçlardan dolayı verilebileceği gibi, diğer kanunlar tarafından belirtilen suçlar nedeniyle de uygulanabilir.

Bu ceza, bir kişinin spor alanlarına girişinin yasaklanmasıdır. Bu kişi spor müsabakalarını, antrenmanları izlemek amacıyla spor alanlarına giremez. Seyirden men cezası verilen kişilerin, müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında, taraftarların gruplar halinde buldukları yerler ile müsabakaya gidiş ve geliş güzergahlarında da bulunmaları yasaktır.

Seyirden men cezası, 6222 Sayılı Kanun'da belirtilen suçlar arasında kesici, delici ve ezici aletlerle spor alanlarına giriş yapmak, uyuşturucu veya uyarıcı madde ile alkollü içecek sokmak, hakaret içeren tezahüratlarda bulunmak, biletsiz olarak izlemek amacıyla stada girmeye çalışmak, yasaklanmış bölgelere girmek, spor alanlarında taşkınlık yapmak gibi suçları işleyen kişiler için öngörülmüştür. Ayrıca, taraftar gruplarının spor alanları dışında yaralama, hakaret içeren tezahürat ve mala zarar verme suçunu işlemeleri halinde de seyirden men cezasına hükmedilir.

Seyirden men cezası, suçun işlendiği andan itibaren derhal uygulanır. Mahkeme tarafından bu ceza kaldırılmadıkça veya kişi beraat etmedikçe koruma tedbiri olarak bu yasağın uygulanmasına devam edilir. Bu nedenle, spor müsabakaları ve etkinlikleri sırasında uygun davranmak, suç işlemek ve seyirden men cezasından kaçınmak için spor severlerin yasa ve kurallara uymaları önemlidir.

2. BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde veri toplama araçları, araştırmanın modeli ve verilerin analizleri hakkında bilgi verilmektedir.

2.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmamızda, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin görüşleri ölçeği ve semantik farklılıklar ölçeği (spor taraftarları özdeşleşme ölçeği) kullanılmıştır.

2.1.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmamıza katılan taraftarların demografik özelliklerine ait bilgileri elde edebilmek için kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Ulaşılmak istenilen demografik bilgilerde yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma durumu, aylık geliri ve müsabakalara katılım sıklıkları bulunmaktadır.

2.1.2 Taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin görüşleri ölçeği

Reyhan ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen ölçek, futbol taraftarlarının şiddet eğilimlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşama nitel görüşmelerden oluşmaktadır. Hakem, yönetici, antrenör, taraftar, medya mensubu ve futbolcuların oluşturduğu 24 kişilik bir grupta yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucu şiddetin kaynakları belirlenmiştir. İkinci aşamada ise bu temalar doğrultusunda maddeler yazılmış ve 2262 taraftardan oluşan bir çalışma grubuna uygulanmıştır. Ölçek, açıklayıcı faktör analizi sonucunda 25 maddeden oluşan 5 alt boyuta ayrılmıştır. Ölçeğin maddelerinin faktör yükleri 0.46-0.79 aralığındadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin yapısının kriter değerlere uygun olduğu görülmüştür. Ayrıca, ölçeğin güvenilirliği Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı değerleri ve madde toplam test korelasyonları ile incelenmiştir. Faktörlerin güvenilirlik katsayı değerleri 0.60-0.74 aralığındadır ve madde toplam test korelasyonu değerleri 0.32-0.82 aralığındadır. Bu sonuçlar, ölçeğin futbol taraftarlarının şiddet eğilimlerini belirlemek için geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, Reyhan ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen ölçek futbol taraftarlarının şiddet eğilimlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi iki aşamada gerçekleştirilmiş ve ölçeğin güvenilirliği ve geçerliliği çeşitli istatistiksel analizlerle test edilmiştir. Ölçeğin futbol taraftarlarının şiddet eğilimlerini belirlemek için uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2.1.3 Spor taraftarları özdeşleşme ölçeği

Wann ve Branscombe (1993) tarafından geliştirilen "Spor Taraftar Özdeşleşme Ölçeği (Sport Spectator Identification Scale)", Günay ve Tiryaki (2003) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır ve geçerlik ile güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Çalışmaya 297 üniversite öğrencisi katılmıştır ve yaşları 17-27 arasında değişmektedir. Katılımcılar bir takımın taraftarıdır ve ölçeğin yapı

geçerliği için temel bileşenler faktör analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda, tek bir faktör ile açıklanan varyansın yüzdesi %59 olarak bulunmuştur. Cronbach alpha hesaplanan iç tutarlık değeri 0.87 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği 0.85 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeğin spor taraftarları için güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir.

Spor taraftar özdeşleşme ölçeği, spor taraftarlarının kendilerini takımlarıyla özdeşleşme düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Özellikle takım bağlılığı ve sosyal kimlik gibi konular üzerinde çalışan araştırmacılar için önemli bir ölçüm aracıdır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlilik-güvenirlik çalışmasının yapılması, ölçeğin Türk spor taraftarları üzerinde kullanılabilmesini sağlamıştır. Bu çalışma, spor taraftarlığı ve takım bağlılığı konuları üzerine araştırma yapan bilim insanlarına fayda sağlayabilecek bir ölçüm aracıdır.

2.2. Araştırma Modeli

Taraftarların Futbolda şiddetin kaynağına ilişkin görüşleriyle sporda özdeşleşme düzeylerinin arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, iki ya da daha fazla değişkenin birbirleriyle ilişkilerini tespit etmeyi amaçlayan ve betimsel yöntemlerden biri olan ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk ve ark., 2018).

2.2.1. Araştırma grubu

Araştırmamız, 2021-2022 Futbol sezonunda Çorumspor kulübü müsabakalarını izlemeye giden taraftarlara müsabaka öncesi ve sonrasında kendilerinden gerekli izinler alınarak kişisel bilgi formu ve ölçme araçlarını yanıtlamaları istenmiş 283 taraftar (n= 283) araştırma grubunu oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın yapılabilmesi için, Hitit Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan 02.12.2021 tarihinde 2021-85 karar numarasıyla gerekli izinler alınmıştır. Etik kurul izni sonrasında Çorumspor futbol kulübü taraftarlarına gerekli bilgilendirme izni alınarak kişisel bilgiler formu ve ölçme araçları uygulanmıştır.

2.4. Etik Kurul Onayı

Bu araştırma için Hitit Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kuruluna başvuru yapılmış, 02.12.2021 tarih ve 85 numaralı toplantı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

2.5. Kullanılan İstatiksel Analiz Yöntemleri

Toplanan veriler SPSS 22 paket programına kullanılarak analiz edildi. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durumu, eğitim gibi değişkenlere ait veriler betimsel olarak analiz edildi. Verilerden alınan değerlerin normallik testleri için örneklem grubu 50'den büyük olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi kullanıldı (Büyüköztürk vd, 2008). Veriler normal dağılım gösterdiği için Tek-Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve İndepented t testi kullanılmıştır. Homojenliği sağlanan veriler Scheffe ve Hochberg GT2 testi ile homojenliği sağlamayan veriler ise Tamhane Post-Hoc çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Ölçek alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için veriler normal dağılım gösterdiğinden Pearson Korelasyon testi

kullanılmıştır. İstatistiksel değerler %95 güven aralığında ve $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirmeye alındı.

3. BÖLÜM

Bulgular

3.1 Katılımcılar İlişkin Tanımlayıcı İstatikler

Araştırmaya n=252 erkek ve n=31 kadın olmak üzere 283 kişi katılmıştır.

Tablo 3.1. Katılımcıların demografik özellikleri (n=283)

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Erkek	252	89,0
	Kadın	31	11,0
Yaş (Yıl)	18-23 yaş arası	106	37,5
	24-29 yaş arası	34	12,0
	30-35 yaş arası	63	22,3
	36-40 yaş arası	22	7,8
	41 yaş ve üstü	58	20,5
Medeni Durum	Bekar	133	47,0
	Evli	150	53,0
Eğitim	Lise	113	39,9
	Üniversite	133	47,0
	Lisansüstü	37	13,1
Meslek	Çalışmıyor	89	31,4
	İşçi	16	5,7
	Serbest	26	9,2
	Memur	120	42,4
	Diğer	32	11,3
Gelir (₺)	4253 ₺ ve altı	95	33,6
	4253-6000 ₺ Arası	25	8,8
	6000-8000 ₺ Arası	28	9,9
	8000-10000 ₺ Arası	64	22,6
	10000 ₺ Üzeri	71	25,1
Maçlara Katılım Sıklığı	Hemen Hemen Hiçbir Maça Gitmem	47	16,6
	Nadiren Giderim	63	22,3
	Bazen Giderim	73	25,8
	Sık Sık Maçlara Giderim	78	27,6
	Hemen Hemen Her Maça Giderim	22	7,8

Tabloda erkek katılımcılar %89 kadınlar ise %11'dir. Katılımcıların %37,5'i 18-23 yaş, %12'si 24-29 yaş, %22,3'ü 30-35 yaş %7,8'i 36-40 yaş arasında ve %20,5'i 41 yaş ve üstündedir. Çalışmaya katılanların %47'si bekar, %53'ü evlidir. Eğitim durumuna bakıldığında katılımcıların %39,9'u lise, %47'si üniversite ve %13,1'i lisansüstü eğitime sahiptir. Katılımcıların %31,4'ü çalışmamaktadır. Gelir durumunda ise katılımcıların %33,6'sı 4253₺ ve altı gelire sahiptir. Maça katılım sıklığında %27,6'sı sık sık maçlara gittiğini belirtti.

3.2 Araştırma Problemlerine İlişkin İstatiksel Analiz Bulguları

Tablo 3.2. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçek alt boyutlarının ortalamaları ve toplam puanları

Ölçek alt boyutları (n=283)	Min.	Maks.	$\bar{x}\pm Ss$
Spor medyasından kaynaklanan şiddet toplam puan	10,00	30,00	20,53±3,09
Spor medyasından kaynaklanan şiddet ortalaması	1,67	5,00	3,42±0,51
Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet toplam puan	5,00	25,00	17,53±3,10

Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet ortalaması	1,00	5,00	3,50±0,62
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet toplam puan	4,00	19,00	10,11±3,44
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet ortalaması	1,00	4,75	2,52±0,86
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet toplam puan	6,00	24,00	17,50±3,50
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet ortalaması	1,00	4,00	2,91±0,58
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet toplam puan	4,00	17,00	10,21±3,21
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet ortalaması	1,00	4,25	2,55±0,80

Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeği alt boyutlarının toplam puanlarına bakıldığında “Spor mediasından kaynaklanan şiddet” 20,53±3,09, “Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet” 17,53±3,10, “Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet” 10,11±3,44, “Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet” 17,50±3,50 ve “Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet” 10,21±3,21 puana sahiptir.

Tablo 3.3. Takımla özdeşleşme ölçek maddeleri ortalamaları ve toplam puanları

Ölçek maddeleri (n=283)	Min.	Maks.	$\bar{x}\pm Ss$
1. Tuttuğunuz takımın kazanması sizin için ne kadar önemlidir?	1,00	8,00	6,08±1,88
2. Kendinizi tuttuğunuz takımın ne kadar güçlü bir taraftarı olarak görürsünüz?	1,00	8,00	5,77±2,03
3. Arkadaşlarınız sizi tuttuğunuz takımın ne kadar güçlü bir taraftarı olarak görürler?	1,00	8,00	5,36±2,12
4. Sezon boyunca, tuttuğunuz takımını maça giderek ya da televizyondan, radyodan, televizyon haberlerinden ya da gazeteden herhangi biri aracılığıyla ne kadar yakından izlersiniz?	1,00	8,00	5,62±2,20
5. Tuttuğunuz takımın taraftarı olmak sizin için ne kadar önemlidir?	1,00	8,00	5,72±2,13
6. Tuttuğunuz takımın en büyük rakiplerinden ne kadar nefret edersiniz?	1,00	8,00	4,73±2,63
7. Tuttuğunuz takımın adını ya da armasını işyerinizde, yaşadığınız yerde ya da kıyafetlerinizde ne sıklıkta gösterirsiniz?	1,00	8,00	4,51±2,34
Özdeşleşme toplam puan	7,00	56,00	37,83±12,90

Takımla özdeşleşme ölçek toplam puanı 37,83±12,90 olarak bulunmuştur. En yüksek ortalama ise 6,08±1,88 ile “Tuttuğunuz takımın kazanması sizin için ne kadar önemlidir?” sorusuna aittir.

Tablo 3.4. Ölçeklerin toplam puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	$\bar{x}\pm Ss$	t	p
Özdeşleşme	Erkek	252	38,83±12,68	4,011	0,000*
	Kadın	31	29,67±11,91		
Spor mediasından kaynaklanan şiddet	Erkek	252	20,72±3,10	3,085	0,002*
	Kadın	31	18,93±2,52		
Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet	Erkek	252	17,69±3,09	2,632	0,009*
	Kadın	31	16,16±2,85		
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet	Erkek	252	9,98±3,48	-	0,065
	Kadın	31	11,19±2,85		
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet	Erkek	252	17,53±3,56	0,469	0,639
	Kadın	31	17,22±3,07		
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet	Erkek	252	10,20±3,31	-	0,891
	Kadın	31	10,29±2,25		

*p<0,05

Tablo 9’da takımla özdeşleşme ölçeğinde erkek ile kadınlar arasında yüksek düzeyde anlamlı fark bulunmuştur (p<0,05). Özdeşleşmede anlamlı fark erkek katılımcıların lehinedir. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin spor medyasından ve hakem kararlarından kaynaklanan şiddet alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı fark saptanmıştır (p<0,05). Her iki alt boyutta da anlamlı fark erkek katılımcı lehinedir. Diğer alt boyutlarda anlamlı fark saptanmamıştır (p>0,05). Ortalamalara bakıldığında antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet alt boyutunda kadınların ortalaması yüksek iken taraftar ve amigolardan ve sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutunda ortalamaların bir birine yakın olduğu bulunmuştur.

Tablo 3.5. Ölçeklerin toplam puanlarının yaş gruplarına göre karşılaştırılması

		N	$\bar{x}\pm Ss$	F	p	Çoklu karşılaştırma
Özdeşleşme	18-23 yaş arası (A)	106	40,81±11,95	2,871	0,023*	A>E
	24-29 yaş arası (B)	34	36,73±10,55			
	30-35 yaş arası (C)	63	37,31±13,57			
	36-40 yaş arası (D)	22	36,68±14,68			
	41 yaş ve üstü (E)	58	34,03±13,55			
	Toplam	283	37,83±12,90			
Spor medyasından kaynaklanan şiddet	18-23 yaş arası (A)	106	20,68±2,92	0,464	0,762	
	24-29 yaş arası (B)	34	20,26±3,12			
	30-35 yaş arası (C)	63	20,73±3,30			
	36-40 yaş arası (D)	22	19,86±2,73			
	41 yaş ve üstü (E)	58	20,43±3,32			
	Toplam	283	20,53±3,09			
Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet	18-23 yaş arası (A)	106	17,43±3,31	0,640	0,634	
	24-29 yaş arası (B)	34	18,14±2,97			
	30-35 yaş arası (C)	63	17,58±3,26			
	36-40 yaş arası (D)	22	17,86±2,76			
	41 yaş ve üstü (E)	58	17,15±2,70			
	Toplam	283	17,53±3,10			
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet	18-23 yaş arası (A)	106	9,48±3,08	1,842	0,121	
	24-29 yaş arası (B)	34	10,05±3,55			
	30-35 yaş arası (C)	63	10,76±3,67			
	36-40 yaş arası (D)	22	10,00±4,30			
	41 yaş ve üstü (E)	58	10,65±3,26			
	Toplam	283	10,11±3,44			
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet	18-23 yaş arası (A)	106	15,61±2,90	16,162	0,000*	A<B,C,E
	24-29 yaş arası (B)	34	18,50±3,26			
	30-35 yaş arası (C)	63	18,93±3,21			
	36-40 yaş arası (D)	22	17,31±2,60			
	41 yaş ve üstü (E)	58	18,89±3,73			
	Toplam	283	17,50±3,50			
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet	18-23 yaş arası (A)	106	9,62±2,58	2,095	0,082	
	24-29 yaş arası (B)	34	10,23±3,22			
	30-35 yaş arası (C)	63	10,52±3,57			
	36-40 yaş arası (D)	22	9,95±3,03			
	41 yaş ve üstü (E)	58	11,05±3,74			
	Toplam	283	10,21±3,21			

*p<0,05

Tablo 10'a bakıldığında takımla özdeşleşme ölçeğinde yaş grupları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırmada anlamlı fark 18-23 yaş arası ile 41 yaş ve üstü katılımcılar arasında olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Anlamlı fark 18-23 yaş arası katılımcılar lehinedir. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırmaya bakıldığında 18-23 yaş arası ile 24-29, 30-35 yaş arası ve 41 yaş ve üstü katılımcılar arasında olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Anlamlı farkta 18-23 yaş arası bireylerin diğer yaş gruplarına göre düşük ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin diğer alt boyutlarında anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.6. Ölçeklerin toplam puanlarının medeni duruma göre karşılaştırılması

	Medeni Durum	N	$\bar{x}\pm Ss$	t	p
Özdeşleşme	Bekar	133	39,02±12,68	1,464	0,144
	Evli	150	36,78±13,05		
Spor medyasından kaynaklanan şiddet	Bekar	133	20,52±2,98	-0,019	0,985
	Evli	150	20,53±3,20		
Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet	Bekar	133	17,46±3,19	-0,326	0,745
	Evli	150	17,58±3,01		
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet	Bekar	133	9,58±3,08	-2,462	0,014*
	Evli	150	10,58±3,67		
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet	Bekar	133	16,10±3,10	-6,809	0,000*
	Evli	150	18,74±3,39		
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet	Bekar	133	9,78±2,60	-2,150	0,032*
	Evli	150	10,60±3,63		

* $p<0,05$

Medeni duruma göre özdeşleşme toplam puanında anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$). Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin medeni duruma göre antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Her üç alt boyutta da evli katılımcıların ortalaması bekarlara göre yüksektir. Diğer iki alt boyutta ise anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.7. Ölçeklerin toplam puanlarının eğitim duruma göre karşılaştırılması

		N	$\bar{x}\pm Ss$	F	p	Çoklu karşılaştırma
Özdeşleşme	Lise (A)	113	42,48±9,61	14,700	0,000*	A>B
	Üniversite (B)	133	33,93±14,53			
	Lisansüstü (C)	37	37,62±10,89			
	Toplam	283	37,83±12,90			
Spor medyasından kaynaklanan şiddet	Lise (A)	113	20,51±2,79	0,221	0,802	
	Üniversite (B)	133	20,62±3,55			
	Lisansüstü (C)	37	20,24±2,08			
	Toplam	283	20,53±3,09			
Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet	Lise (A)	113	17,44±2,69	0,388	0,679	
	Üniversite (B)	133	17,48±3,52			
	Lisansüstü (C)	37	17,94±2,64			

	Toplam	283	17,53±3,10			
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet	Lise (A)	113	9,63±3,00	3,691	0,026*	A<B
	Üniversite (B)	133	10,69±3,90			
	Lisansüstü (C)	37	9,48±2,56			
	Toplam	283	10,113,44±			
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet	Lise (A)	113	16,42±3,90	9,560	0,000*	A<B,C
	Üniversite (B)	133	18,28±3,21			
	Lisansüstü (C)	37	18,00±2,22			
	Toplam	283	17,50±3,50			
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet	Lise (A)	113	10,21±3,43	4,643	0,010*	C<A,B
	Üniversite (B)	133	10,60±3,14			
	Lisansüstü (C)	37	8,81±2,33			
	Toplam	283	10,21±3,21			

*p<0,05

Eğitim durumuna göre özdeşleşme toplam puanında gruplar arasında anlamlı fark saptanmıştır (p<0,05). Çoklu karşılaştırmada lise ile üniversite arasında anlamlı fark bulunmuştur (p<0,05). Anlamlı fark lise eğitim düzeyinde olan katılımcılar lehinedir. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin eğitim durumuna göre antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur (p<0,05). Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırmada lise ile üniversite arasında anlamlı fark bulunmuştur (p<0,05). Anlamlı fark üniversite eğitim düzeyinde olan katılımcılar lehinedir. Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırmada anlamlı fark lise eğitim düzeyindeki katılımcıların, üniversite ve lisansüstü eğitim seviyesindeki katılımcılardan düşük puana sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutundan çoklu karşılaştırmada anlamlı fark lisansüstü eğitilmiş bireylerin lise ve üniversite eğitim düzeyine sahip bireylerden daha düşük puana sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer iki alt boyutta ise anlamlı fark tespit edilmemiştir (p>0,05). Ortalamalar ise eğitim düzeyinde birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo3.8. Ölçeklerin toplam puanlarının meslek gruplarına göre karşılaştırılması

		N	$\bar{x} \pm Ss$	F	p	Çoklu karşılaştırma
Özdeşleşme	Çalışmıyor (A)	89	41,11±11,46	12,479	0,000*	A>D B>A,C,D,E D<C
	İşçi (B)	16	51,06±1,61			
	Serbest meslek (C)	26	40,69±8,44			
	Memur (D)	120	32,71±13,77			
	Diğer (E)	32	38,96±11,15			
	Toplam	283	37,83±12,90			
	Spor mediasından kaynaklanan şiddet	Çalışmıyor (A)	89			
İşçi (B)		16	22,00±3,24			
Serbest meslek (C)		26	21,00±2,49			
Memur (D)		120	20,30±3,53			
Diğer (E)		32	20,21±3,46			
Toplam		283	20,53±3,09			
Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet		Çalışmıyor (A)	89	16,96±2,60	4,690	0,001*
	İşçi (B)	16	18,75±1,18			

	Serbest meslek (C)	26	19,15±2,14				C<D
	Memur (D)	120	17,15±3,42				
	Diğer (E)	32	18,56±3,62				
	Toplam	283	17,53±3,10				
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet	Çalışmıyor (A)	89	9,13±2,65				
	İşçi (B)	16	14,18±2,99				
	Serbest meslek (C)	26	9,65±3,12	11,304	0,000*		A<B,E B>C,D D<E
	Memur (D)	120	9,91±3,54				
	Diğer (E)	32	11,93±3,49				
	Toplam	283	10,11±3,44				
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet	Çalışmıyor (A)	89	15,85±2,73				
	İşçi (B)	16	20,75±5,20				
	Serbest meslek (C)	26	18,19±2,02	10,800	0,000*		A<B,C,D
	Memur (D)	120	17,92±2,82				
	Diğer (E)	32	18,34±5,36				
	Toplam	283	17,50±3,50				
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet	Çalışmıyor (A)	89	9,34±2,44				
	İşçi (B)	16	14,75±2,48				
	Serbest meslek (C)	26	9,11±2,14	18,497	0,000*		A<B,E B>C,D C<E D<E
	Memur (D)	120	9,87±3,06				
	Diğer (E)	32	12,53±3,81				
	Toplam	283	10,21±3,21				

*p<0,05

Tablo 13'de meslek gruplarına göre takımla özdeşleşme grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır (p<0,05). Çoklu karşılaştırmada çalışmayan bireylerle memurlar arasında anlamlı bulgu vardır. Çalışmayan bireylerin memurlara göre takımlarıyla özdeşleşmesi daha yüksektir. İşçi katılımcılar ile çalışmayan, memur, serbest meslek ve diğer iş grupları arasında da anlamlı bulgu vardır. Bu anlamlı bulgu sonucunda işçi olarak çalışan bireylerin diğer çalışma gruplarına göre takımla özdeşleşme yüksek düzeydedir. Takımla özdeşleşme çoklu karşılaştırma bulgularına göre serbest meslek ile memurlar arasında anlamlı fark tespit edilmiştir (p<0,05). Anlamlı fark serbest meslek grubu bireyleri lehinedir. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin meslek gruplarına göre hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur (p<0,05). Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre hakem kararlarından kaynaklanan şiddet alt boyutunda çalışmayanlar ile işçi ve serbest meslek grupları arasında anlamlı bulgu vardır (p<0,05). Anlamlı bulgu çalışmayan bireylerin puanlarının işçi ve serbest meslek gruplarına göre daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. İşçi ve memur ile serbest meslek ve memur arasında grupları arasında anlamlı fark ortaya çıkmıştır (p<0,05). İşçi ve memur arasındaki anlamlı fark işçi lehineyken, serbest meslek ve memur arasındaki anlamlı fark serbest meslek lehinedir. Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet alt boyutunda gruplar arası çoklu karşılaştırma çalışmayan bireylerin işçi ile diğer çalışma grupları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Çalışmayan bireylerin ortalaması düşüktür. İşçi ile serbest meslek ve memur arasındaki fark ise işçi bireylerin lehinedir. Memur ile diğer meslek grupları arasındaki fark ise diğer meslek grupları lehinedir. Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutunda çalışmayanlar ile işçi, serbest meslek ve memur arasındaki fark çalışmayan bireylerin ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutunda

çalışmayanlar ile işçi ve diğer meslek grupları arasındaki anlamlı fark çalışmayan bireylerin ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. İşçi ile serbest meslek ve memur arasındaki anlamlı fark ise işçi grubu lehinedir. Diğer meslek grubu ile serbest meslek ve memur arasındaki anlamlı fark diğer meslek grupları lehinedir. Spor medyasından kaynaklanan şiddet alt boyutunda ise anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.9. Ölçeklerin toplam puanlarının gelir gruplarına göre karşılaştırılması

		N	$\bar{x}\pm Ss$	F	p	Çoklu karşılaştırma
Özdeşleşme	4253₺ ve altı (A)	95	42,46±11,13	7,210	0,000*	A>D,E
	4253-6000₺ arası (B)	25	36,88±10,96			
	6000-8000₺ arası (C)	28	41,42±11,63			
	8000-10000₺ arası (D)	64	34,40±13,42±			
	10000₺ üzeri (E)	71	33,64±13,63			
	Toplam	283	37,83±12,90			
Spor medyasından kaynaklanan şiddet	4253₺ ve altı (A)	95	20,65±2,48	0,534	0,711	
	4253-6000₺ arası (B)	25	20,48±3,01			
	6000-8000₺ arası (C)	28	21,17±3,13			
	8000-10000₺ arası (D)	64	20,42±3,04			
	10000₺ üzeri (E)	71	20,22±3,84			
	Toplam	283	20,53±3,09			
Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet	4253₺ ve altı (A)	95	17,52±3,03	0,337	0,853	
	4253-6000₺ arası (B)	25	18,08±2,48			
	6000-8000₺ arası (C)	28	17,67±2,55			
	8000-10000₺ arası (D)	64	17,54±3,13			
	10000₺ üzeri (E)	71	17,26±3,56			
	Toplam	283	17,53±3,10			
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet	4253₺ ve altı (A)	95	9,17±2,74	10,422	0,000*	A<B,C B>D,E C>D,E
	4253-6000₺ arası (B)	25	12,56±3,29			
	6000-8000₺ arası (C)	28	12,57±4,06			
	8000-10000₺ arası (D)	64	9,39±3,08			
	10000₺ üzeri (E)	71	10,19±3,56			
	Toplam	283	10,11±3,44			
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet	4253₺ ve altı (A)	95	15,56±3,05	16,263	0,000*	A<B,C,D,E
	4253-6000₺ arası (B)	25	19,52±4,72			
	6000-8000₺ arası (C)	28	19,96±4,14			
	8000-10000₺ arası (D)	64	18,03±2,47			
	10000₺ üzeri (E)	71	17,94±2,80			
	Toplam	283	17,50±3,50			
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet	4253 ₺ ve altı (A)	95	9,52±2,59	8,734	0,000*	A<B,C D<B,C
	4253-6000₺ arası (B)	25	12,60±3,74			
	6000-8000₺ arası (C)	28	12,14±4,10			
	8000-10000₺ arası (D)	64	9,48±2,58			
	10000₺ üzeri (E)	71	10,19±3,26			
	Toplam	283	10,21±3,21			

* $p<0,05$

Tablo 14’te katılımcıların gelir durumuna göre takımla özdeşleşme grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırmada 4253₺ ve altı ile 8000-10000₺ arası ve 10000₺ üzeri gelir grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). 4253₺ ve altı gelir grubuna sahip katılımcıların takımlarıyla özdeşleşmesi daha yüksektir. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin meslek gruplarına göre antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet alt boyutunda 4253₺ ve altı ile 4253-6000₺ ve 6000-8000₺ arası gelir durumunda anlamlı fark 4253₺ ve altı gelir grubunun ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. 4253-6000₺ arası ile 8000-10000₺ arası ve 10000₺ üzeri gelir grupları arasında anlamlı fark 4253-6000₺ gelir grubu lehinedir. 6000-8000₺ arası ile 8000-10000₺ arası ve 10000₺ üzeri gelir grupları arasında anlamlı fark 6000-8000₺ lehinedir. Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre 4253₺ ve altı gelir durumuna sahip katılımcıların diğer gruplara göre daha düşük ortalamaya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre 4253₺ ve altı ile 4253-6000₺ ve 6000-8000₺ arası gelir durumunda anlamlı fark 4253₺ ve altı gelir grubunun ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. 8000-10000₺ arası ile 4253-6000₺ ve 6000-8000₺ arası gelir durumunda anlamlı fark 8000-10000₺ arası gelir durumuna sahip katılımcıların daha düşük ortalamaya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Spor medyasından ve hakem kararlarından kaynaklanan şiddet alt boyutunda ise anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 3.10. Ölçeklerin toplam puanlarının maçlara katılım sıklığına göre karşılaştırılması

		N	$\bar{x}\pm Ss$	F	p	Çoklu karşılaştırma
Özdeşleşme	Hemen hemen hiçbir maça gitmem (A)	47	25,23±14,50	24,632	0,000*	A<B,C,D,E B<C,D,E
	Nadiren Giderim (B)	63	34,39±11,72			
	Bazen Giderim (C)	73	40,94±9,55			
	Sık sık maçlara giderim (D)	78	43,67±8,97			
	Hemen hemen her maça giderim (E)	22	43,54±13,31			
	Toplam	283	37,83±12,90			
Spor medyasından kaynaklanan şiddet	Hemen hemen hiçbir maça gitmem (A)	47	18,97±3,50	6,610	0,000*	A<C,D
	Nadiren Giderim (B)	63	20,09±3,29			
	Bazen Giderim (C)	73	21,28±2,63			
	Sık sık maçlara giderim (D)	78	21,34±2,49			
	Hemen hemen her maça giderim (E)	22	19,68±3,45			
	Toplam	283	20,53±3,09			
Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet	Hemen hemen hiçbir maça gitmem (A)	47	16,51±3,63	5,101	0,001*	E>A,D
	Nadiren Giderim (B)	63	17,44±3,21			
	Bazen Giderim (C)	73	18,24±2,45			
	Sık sık maçlara giderim (D)	78	17,01±2,68			

	Hemen hemen her maça giderim (E)	22	19,40±3,69			
	Toplam	283	17,53±3,10			
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet	Hemen hemen hiçbir maça gitmem (A)	47	9,53±3,47			
	Nadiren Giderim (B)	63	10,73±3,62			
	Bazen Giderim (C)	73	10,87±3,49			
	Sık sık maçlara giderim (D)	78	9,24±2,86	3,074	0,017*	C>D
	Hemen hemen her maça giderim (E)	22	10,18±3,89			
	Toplam	283	10,11±3,44			
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet	Hemen hemen hiçbir maça gitmem (A)	47	17,02±2,79			
	Nadiren Giderim (B)	63	18,88±3,69			
	Bazen Giderim (C)	73	19,01±2,98			
	Sık sık maçlara giderim (D)	78	15,96±2,56	15,007	0,000*	B>D,E C>A,D,E
	Hemen hemen her maça giderim (E)	22	15,04±4,90			
	Toplam	283	17,50±3,50			
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet	Hemen hemen hiçbir maça gitmem (A)	47	9,95±2,94			
	Nadiren Giderim (B)	63	11,49±3,41			
	Bazen Giderim (C)	73	10,43±3,40			
	Sık sık maçlara giderim (D)	78	8,96±2,57	6,235	0,000*	B>D
	Hemen hemen her maça giderim (E)	22	10,81±3,15			
	Toplam	283	10,21±3,21			

*p<0,05

Tablo 15'te katılımcıların maçlara katılım sıklığına göre takımla özdeşleşme grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır (p<0,05). Çoklu karşılaştırmada hemen hemen hiçbir maça gitmem ve nadiren giderim diyen katılımcıların diğer gruplara göre takımla özdeşleşme puanları düşüktür. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur (p<0,05). Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre spor medyasından kaynaklanan şiddet alt boyutunda anlamlı fark hemen hemen hiçbir maça gitmem diyen grubun ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet alt boyutunda anlamlı fark ise hemen hemen her maça giden bireyler lehine bulunmuştur. Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet alt boyutunda anlamlı fark bazen maça giden grup lehinedir. Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutunda anlamlı fark ise nadiren maça giderim ve bazen giderim diyen gruplar lehinedir. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırmasında ise anlamlı fark nadiren maça giderim diyen grup lehinedir.

Tablo 3.11. Takımla özdeşleşme ile taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin inceleme

		Özdeşleşme
Spor medyasından kaynaklanan şiddet	R	0,260*
	P	0,000
	N	283
Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet	R	0,390*

	P	0,000
	N	283
Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet	R	0,188*
	P	0,002
	N	283
Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet	R	0,052
	P	0,385
	N	283
Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet	R	0,145*
	P	0,015
	N	283

*p<0,05

Tablo 16'da takımla özdeşleşme ile taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin alt boyutlarında ilişki aranmıştır. Bulgulara göre özdeşleşme ile spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden ve sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutları arasında pozitif zayıf bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların takımla özdeşleşmesi arttıkça spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden ve sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet artmaktadır. Özdeşleşme ile taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet arasında bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$).

4. TARTIŞMA

Spor insanların günlük yaşamlarında stres atabildikleri, yaşamlarını aktiviteler ile kurgulayabildikleri, birçok kurumsal yapıya göre daha esnek hareket etme fırsatı buldukları bir alandır. Bireysel ve toplumsal açıdan bakılırsa spor; hayatı kuşatan, sosyal ilişkileri yeniden canlandıran bir etkiye sahiptir. Sporun doğasında kişinin karakterinin gelişmesi, sosyalleşmesi, olumsuz eylem ve davranışlardan uzaklaşması imkânları yer almaktadır. Sporun bu olumlu yanlarının yanı sıra ne yazık ki gözlenen bir diğer durumda sporda yaşanan şiddet ve saldırganlık olaylarıdır. Olumlu yanların olması ve şiddet gibi olumsuz yanlarında görülmesi spor alanında karşılaşılan iki zıt durumdur. Bu durumlar üzerinde birçok bilimsel çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şu şekildedir;

Özen ve ark (2013), futbolda taraftarların şiddet ve saldırganlık ile ilgili bir anket çalışması yapmışlardır. Anket sonucuna bakıldığında ortaya çıkan saldırganlık eylemlerinin, fikir ve düşüncelerin ankete katılan kişilerin yaşları ve eğitim seviyeleri ile ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Çalışmalarında; Türkiye’de sporda şiddete yönelik eylemler üzerine bilimsel çalışmaların yeterli olmadığını gördüğü ve bu sebeple yapılacak çalışmalarda multidisipliner bir yaklaşım ile yaklaşılması gerekliliğini vurgulamışlardır.

Kılıç (2019), yaptığı çalışmasında sporda şiddet olgusunu ele almıştır. Çalışmasında sporda şiddet olgusunun daha çok fiziksel ve psikolojik şiddet olarak karşımıza çıktığını belirtmektedir. Özellikle sporda ekonomik ve cinsel şiddetin çok fazla incelenmeyen ve incelenmesi gereken konular olduğunu vurgulamaktadır. Bu sebeple sporda şiddet olgusunun bütünsel yaklaşımlarla ele alınması gerektiğini ve bu duruma yönelik çözüm önerilerin sunulmasını söylemektedir. Çünkü şiddet türleri birbirini etkileyen ve birbirini doğuran etkenlerdir.

Yücel ve ark (2015), yaptıkları çalışmalarında; sporda şiddetin önemli bir konu olduğunu, bu sebeple şiddet ve saldırganlıkların önlenmesine ilişkin her kesimden bireyin bilinçlendirilmesi, yasal mevzuatların öğretilmesi, panel, konferans v.b gibi bilimsel görselleştirmeler ile zenginleştirilmesi, bireysel ve toplumsal olarak şiddet olgusunun öneminin kavranması açısından önemli adımların atılması gerekliliğini vurgulamışlardır.

Bilimsel çalışmalar göz önüne alındığında sporda görülen şiddet ve saldırganlık olayları araştırması gereken önemli bir konu olmaktadır. Bu tez kapsamında taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin görüşleriyle sporda özdeşleşme düzeylerinin arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 283 katılımcı üzerinde anket çalışması uygulanmıştır. Toplanan veriler SPSS analiz programı ile test edilmiş ve sonuçlar tablolar halinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında; %89’unun erkek, %11’lik kısmın ise kadın olduğu, katılımcıların yaş dağılımları incelendiğinde %37,5’lik bir oran ile 18-23 yaş katılımcıların yoğun olduğu, katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında %47’sinin bekar, %53’ünün evli olduğu saptanmıştır. . Eğitim durumuna bakıldığında katılımcıların %39,9’u lise, %47’si üniversite ve %13,1’i lisansüstü eğitime sahiptir. Katılımcıların %31,4’ü çalışmamaktadır. Gelir durumunda ise katılımcıların %33,6’sı 4253₺ ve altı gelire sahiptir. Maça katılım sıklığında %27,6’sı sık sık maçlara gittiğini belirtmiştir.

Tablo 7’ye bakıldığında taraftarların futbolda şiddet kaynağına ilişkin ölçek maddelerin ortalamaları ve toplam puanları incelenmiştir. Bu kapsamda spor medyasında, hakem

kararlarında, antrenör ve teknik direktörlerden kaynaklanan, taraftar ve amigolardan kaynaklanan, sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet olguları puanlanmıştır. Tablo 7 sonuçlarına göre; sporda şiddet olgusunu doğuran en önemli parametre ölçek puanı ile spor medyasından kaynaklanan şiddet olmuştur. Bu ölçek puanlamasına göre hakem kararlarından kaynaklanan şiddet 17,53 ölçek puanına sahipken, sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet 10,21 puanla en düşük ölçek puanı olarak saptanmıştır.

Tablo 8' e bakıldığında takımla özdeşleşme ölçek ortalama puanı 37,83 olarak saptanmıştır. Tabloda belirtilen sorular içerisinde "Tuttuğunuz takımın kazanması sizin için ne kadar önemlidir?" sorusu 6,08 ile en yüksek soru ortalaması puanına sahiptir.

Tablo 9'da takımla özdeşleşme durumu cinsiyet bazlı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda erkek ve kadınlar arasında yüksek düzeyde anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Aynı zamanda Tablo 9'da hakem kararlarından kaynaklanan şiddet olgusu cinsiyete göre değerlendirilmiştir. Cinsiyete bağlı olarak anlamlı fark bulunmuştur. ($p<0,05$). Her iki durumda da anlamlı fark erkekler yönündedir. Ortalama değerlendirilmesinde antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddette kadınların ortalaması yüksek iken, taraftar ve amigolardan, sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet ortalaması birbirine yakın olarak saptanmıştır.

Tablo 10'da takımla özdeşleşme durumunun yaş grupları arasındaki dağılımına bakılmıştır. Anket sonucuna göre takımla özdeşleşme ölçeğinde yaş gruplarında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırmada anlamlı fark 18-23 yaş arası ile 41 yaş ve üstü katılımcılar arası olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Fakat anlamlı fark 18-23 yaş arası yönündedir. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırmaya bakıldığında 18-23 yaş arası ile 24-29, 30-35 yaş arası ve 41 yaş ve üstü katılımcılar arasında olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Anlamlı farkta 18-23 yaş arası bireylerin diğer yaş gruplarına göre düşük ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin diğer alt boyutlarında anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 11'e bakıldığında medeni durum karşılaştırılması yapılmıştır. Medeni duruma göre özdeşleşme toplam puanında anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$). Taraftarların futbolda şiddetin türüne göre antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından, taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet türlerinde anlamlı fark saptanmıştır ($p <0,05$). Anlamlı fark bulunan üç alt şiddet türünde de evli katılımcıların ortalamaları daha yüksek olarak belirlenmiştir.

Tablo 12'de ise özdeşleşmede eğitim durumu incelemesi yapılmıştır. Eğitim durumunda anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). Anlamlı fark eğitim seviyeleri arasında lise düzeyi yönündedir. Taraftarlarda futbolda şiddetin kaynağına ilişkin değerlendirmede eğitim durumuna göre antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet grupları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu olarak karşılaştırmada ise özellikle lise ve üniversite grupları arasında antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet alt türünde anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Saptanan anlamlı fark üniversite eğitim düzeyi yönündedir. Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırmada anlamlı fark lise eğitim düzeyindeki katılımcıların, üniversite ve lisansüstü eğitim seviyesindeki katılımcılardan düşük puana sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutundan çoklu karşılaştırmada anlamlı fark lisansüstü eğitilmiş bireylerin lise ve üniversite eğitim düzeyine sahip bireylerden daha düşük

puana sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer iki alt boyutta ise anlamlı fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 13'de meslek gruplarına göre takımla özdeşleşme gruplar arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırmada çalışmayan bireylerle memurlar arasında anlamlı bulgu vardır. Çalışmayan bireylerin memurlara göre takımlarıyla özdeşleşmesi daha yüksektir. İşçi katılımcılar ile çalışmayan, memur, serbest meslek ve diğer iş grupları arasında da anlamlı bulgu vardır. Bu anlamlı bulgu sonucunda işçi olarak çalışan bireylerin diğer çalışma gruplarına göre takımla özdeşleşme yüksek düzeydedir. Takımla özdeşleşme çoklu karşılaştırma bulgularına göre serbest meslek ile memurlar arasında anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Anlamlı fark serbest meslek grubu bireyleri lehinedir. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin meslek gruplarına göre hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre hakem kararlarından kaynaklanan şiddet alt boyutunda çalışmayanlar ile işçi ve serbest meslek grupları arasında anlamlı bulgu vardır ($p<0,05$). Anlamlı bulgu çalışmayan bireylerin puanlarının işçi ve serbest meslek gruplarına göre daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. İşçi ve memur ile serbest meslek ve memur arasında grupları arasında anlamlı fark ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). İşçi ve memur arasındaki anlamlı fark işçi lehineyken, serbest meslek ve memur arasındaki anlamlı fark serbest meslek lehinedir. Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet alt boyutunda gruplar arası çoklu karşılaştırma çalışmayan bireylerin işçi ile diğer çalışma grupları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Çalışmayan bireylerin ortalaması düşüktür. İşçi ile serbest meslek ve memur arasındaki fark ise işçi bireylerin lehinedir. Memur ile diğer meslek grupları arasındaki fark ise diğer meslek grupları lehinedir. Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutunda çalışmayanlar ile işçi, serbest meslek ve memur arasındaki fark çalışmayan bireylerin ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutunda çalışmayanlar ile işçi ve diğer meslek grupları arasındaki anlamlı fark çalışmayan bireylerin ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. İşçi ile serbest meslek ve memur arasındaki anlamlı fark ise işçi grubu lehinedir. Diğer meslek grubu ile serbest meslek ve memur arasındaki anlamlı fark diğer meslek grupları lehinedir. Spor medyasından kaynaklanan şiddet alt boyutunda ise anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 14'te katılımcıların gelir durumuna göre takımla özdeşleşme gruplar arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırmada 4253₺ ve altı ile 8000-10000₺ arası ve 10000₺ üzeri gelir grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). 4253₺ ve altı gelir grubuna sahip katılımcıların takımlarıyla özdeşleşmesi daha yüksektir. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin meslek gruplarına göre antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet alt boyutunda 4253₺ ve altı ile 4253-6000₺ ve 6000-8000₺ arası gelir durumunda anlamlı fark 4253₺ ve altı gelir grubunun ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. 4253-6000₺ arası ile 8000-10000₺ arası ve 10000₺ üzeri gelir grupları arasında anlamlı fark 4253-6000₺ gelir grubu lehinedir. 6000-8000₺ arası ile 8000-10000₺ arası ve 10000₺ üzeri gelir grupları arasında anlamlı fark 6000-8000₺ lehinedir. Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre 4253₺ ve altı gelir durumuna sahip katılımcılarının diğer gruplara göre daha düşük ortalamaya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre 4253₺ ve altı ile 4253-6000₺ ve 6000-8000₺ arası gelir

durumunda anlamlı fark 4253₺ ve altı gelir grubunun ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. 8000-10000₺ arası ile 4253-6000₺ ve 6000-8000₺ arası gelir durumunda anlamlı fark 8000-10000₺ arası gelir durumuna sahip katılımcılarının daha düşük ortalamaya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Spor medyasından ve hakem kararlarından kaynaklanan şiddet alt boyutunda ise anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 15'te katılımcıların maçlara katılım sıklığına göre takımla özdeşleşme grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırmada hemen hemen hiçbir maça gitmem ve nadiren giderim diyen katılımcıların diğer gruplara göre takımla özdeşleşme puanları düşüktür. Taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından ve taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre spor medyasından kaynaklanan şiddet alt boyutunda anlamlı fark hemen hemen hiçbir maça gitmem diyen grubun ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Hakem kararlarından kaynaklanan şiddet alt boyutunda anlamlı fark ise hemen hemen her maça giden bireyler lehine bulunmuştur. Antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddet alt boyutunda anlamlı fark bazen maça giden grup lehinedir. Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutunda anlamlı fark ise nadiren maça giderim ve bazen giderim diyen gruplar lehinedir. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırmasında ise anlamlı fark nadiren maça giderim diyen grup lehinedir.

Tablo 16'da takımla özdeşleşme ile taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin alt boyutlarında ilişki aranmıştır. Bulgulara göre özdeşleşme ile spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden ve sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutları arasında pozitif zayıf bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların takımla özdeşleşmesi arttıkça spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden ve sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet artmaktadır. Özdeşleşme ile taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet arasında bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilimsel çalışma niteliği taşıyan bu tez çalışmasında taraftarların, futbolda şiddetin kaynağına ilişkin görüşleriyle sporda özdeşleşme düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu kapsamda 283 katılımcıyı içeren bir çalışma yapılmıştır. Çalışma verileri anket üzerinden elde edilmiş, veri analizi SPSS istatistik programı ile işlenmiştir. Sonuçlar tablolaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında; %89'unun erkek, %11'lik kısmının ise kadın olduğu, katılımcıların yaş dağılımları incelendiğinde %37,5'lik bir oran ile 18-23 yaş katılımcıların yoğun olduğu, katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında %47'sinin bekar, %53'ünün evli olduğu saptanmıştır. . Eğitim durumuna bakıldığında katılımcıların %39,9'u lise, %47'si üniversite ve %13,1'i lisansüstü eğitime sahiptir. Katılımcıların %31,4'ü çalışmamaktadır. Gelir durumunda ise katılımcıların %33,6'sı 4253₺ ve altı gelire sahiptir. Maça katılım sıklığında %27,6'sı sık sık maçlara gittiğini belirtmiştir.

Sonuçlar incelendiğinde; taraftarların futbolda şiddetin kaynağına ilişkin ölçek maddelerin ortalamaları ve toplam puanları incelenmiştir. Bu kapsamda spor medyasında, hakem kararlarında, antrenör ve teknik direktörlerden kaynaklanan, taraftar ve amigolardan kaynaklanan, sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet olguları puanlanmıştır. Sonuçlarına göre; sporda şiddet olgusunu doğuran en önemli parametre ölçek puanı ile spor medyasından kaynaklanan şiddet olmuştur.

Ayrıca takımla özdeşleşme ölçek ortalama puanı 37,83 olarak saptanmıştır. Tabloda belirtilen sorular içerisinde "Tuttuğunuz takımın kazanması sizin için ne kadar önemlidir?" sorusu 6,08 ile en yüksek soru ortalaması puanına sahiptir.

Diğer bir çalışma olarak takımla özdeşleşme durumu cinsiyet bazlı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda erkek ve kadınlar arasında yüksek düzeyde anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Aynı zamanda; hakem kararlarından kaynaklanan şiddet olgusu cinsiyete göre değerlendirilmiştir. Cinsiyete bağlı olarak anlamlı fark bulunmuştur. ($p<0,05$). Her iki durumda da anlamlı fark erkekler yönündedir. Ortalama değerlendirilmesinde antrenör ve teknik direktörden kaynaklanan şiddette kadınların ortalaması yüksek iken, taraftar ve amigolardan, sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet ortalaması birbirine yakın olarak saptanmıştır.

Çalışma kapsamında takımla özdeşleşme durumunun yaş grupları arasındaki dağılımına bakılmıştır. Anket sonucuna göre takımla özdeşleşme ölçeğinde yaş gruplarında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Çoklu karşılaştırmada anlamlı fark 18-23 yaş arası ile 41 yaş ve üstü katılımcılar arası olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Fakat anlamlı fark 18-23 yaş arası yönündedir.

Diğer parametrik inceleme amacıyla takımla özdeşleşme olgusunda medeni durum karşılaştırılması yapılmıştır. Medeni duruma göre özdeşleşme toplam puanında anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$). Taraftarların futbolda şiddetin türüne göre antrenör ve teknik direktörden, sporcu davranışlarından, taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet türlerinde anlamlı fark saptanmıştır ($p <0,05$). Anlamlı fark bulunan üç alt şiddet türünde de evli katılımcıların ortalamaları daha yüksek olarak belirlenmiştir

Özdeşleşme açısından eğitim durumu incelemesi yapılmıştır. Eğitim durumunda anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$). Anlamlı fark eğitim seviyeleri arasında lise düzeyi yönündedir. Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırmada anlamlı fark lise eğitim

düzeyindeki katılımcıların, üniversite ve lisansüstü eğitim seviyesindeki katılımcılardan düşük puana sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutundan çoklu karşılaştırmada anlamlı fark lisansüstü eğitilmiş bireylerin lise ve üniversite eğitim düzeyine sahip bireylerden daha düşük puana sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer iki alt boyutta ise anlamlı fark tespit edilmemiştir

Meslek gruplarına göre takımla özdeşleşme grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p < 0,05$). Çoklu karşılaştırmada çalışmayan bireylerle memurlar arasında anlamlı bulgu vardır. Çalışmayan bireylerin memurlara göre takımlarıyla özdeşleşmesi daha yüksektir. Ayrıca katılımcıların gelir durumuna göre takımla özdeşleşme grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p < 0,05$). Çoklu karşılaştırmada 4253₺ ve altı ile 8000-10000₺ arası ve 10000₺ üzeri gelir grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p < 0,05$). 4253₺ ve altı gelir grubuna sahip katılımcıların takımlarıyla özdeşleşmesi daha yüksektir.

Taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre 4253₺ ve altı gelir durumuna sahip katılımcılarının diğer gruplara göre daha düşük ortalamaya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırma sonuçlarına göre 4253₺ ve altı ile 4253-6000₺ ve 6000-8000₺ arası gelir durumunda anlamlı fark 4253₺ ve altı gelir grubunun ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. 8000-10000₺ arası ile 4253-6000₺ ve 6000-8000₺ arası gelir durumunda anlamlı fark 8000-10000₺ arası gelir durumuna sahip katılımcılarının daha düşük ortalamaya sahip olmasından kaynaklanmaktadır

Katılımcıların maçlara katılım sıklığına göre takımla özdeşleşme grupları arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p < 0,05$). Çoklu karşılaştırmada hemen hemen hiçbir maça gitmem ve nadiren giderim diyen katılımcıların diğer gruplara göre takımla özdeşleşme puanları düşüktür. Sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutu çoklu karşılaştırmasında ise anlamlı fark nadiren maça giderim diyen grup lehinedir.

Bu sonuçlar incelendiğinde sporda görülen şiddet olgusunun spor medyasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Takımla özdeşleşme durumuna, cinsiyet, yaş grubu, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek bazlı olarak incelemeler yapılmıştır. Cinsiyet bazlı bakıldığında özdeşleşme durumu erkek bireyler yönündedir. Yaş grubu açısından yapılan incelemelerde 18-23 yaş arasında anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Medeni açıdan incelendiğinde evli katılımcıların takımıyla daha çok özdeşleştiği belirlenmiştir. Eğitim açısından yapılan incelemede özdeşleşme durumu lise düzeyi bireylerde daha yaygın olduğu belirlenmiştir. Meslek açısından bakıldığında çalışmayan bireyler memur bireylere göre takımıyla özdeşleşmesi daha yüksektir. Takımla özdeşleşme ile taraftarların futbolda şiddetin kaynağı ölçeğinin alt boyutlarında ilişki aranmıştır. Bulgulara göre özdeşleşme ile spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden ve sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet alt boyutları arasında pozitif zayıf bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Katılımcıların takımla özdeşleşmesi arttıkça spor medyasından, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörden ve sporcu davranışlarından kaynaklanan şiddet artmaktadır. Özdeşleşme ile taraftar ve amigolardan kaynaklanan şiddet arasında bir ilişki saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Öneriler:

1. Şiddetin kaynağına ilişkin algıların daha detaylı incelenmesi: Bu çalışmada spor medyasının şiddetin kaynağı olduğu belirlenmiştir. Ancak, spor medyasının hangi unsurlarının şiddeti etkilediğini ve nasıl bir rol oynadığını daha ayrıntılı bir şekilde araştırmak önemlidir. Medyanın dil kullanımı, haber sunumu ve olayları nasıl aktardığı gibi faktörlerin incelenmesi, daha kapsamlı bir anlayış sağlayabilir.
2. Özdeşleşme ve şiddet arasındaki ilişkinin daha derinlemesine analizi: Bu çalışmada özdeşleşme ile spor medyasından kaynaklanan şiddet arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ancak, özdeşleşme ile diğer şiddet türleri arasındaki ilişkiyi daha ayrıntılı olarak incelemek yararlı olabilir. Örneğin, hakem kararlarından, antrenör ve teknik direktörlerden kaynaklanan şiddet ile özdeşleşme arasındaki ilişki daha fazla incelenebilir.
3. Demografik faktörlerin etkisinin daha kapsamlı analizi: Bu çalışmada cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi ve meslek gibi demografik faktörlerin özdeşleşme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ancak, bu faktörlerin şiddet algısı üzerindeki etkilerinin daha ayrıntılı olarak araştırılması önemlidir. Örneğin, farklı yaş grupları arasında şiddet algısındaki farklılıkların incelenmesi ve eğitim düzeyinin şiddet algısı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi gibi konular üzerinde çalışmalar yapılabilir.
4. Katılımcıların maça katılım sıklığının etkisi: Bu çalışmada maça katılım sıklığı ile özdeşleşme arasında ilişki bulunmuştur. Ancak, bu ilişkinin daha ayrıntılı olarak incelenmesi ve maça katılım sıklığındaki değişkenliklerin özdeşleşme ve şiddet algısı üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi önemlidir.
5. Uzun vadeli takip çalışmaları: Bu çalışma kesitsel bir tasarıma sahiptir ve anlık verileri içermektedir. Uzun vadeli takip çalışmaları yaparak özdeşleşme düzeyi ve şiddet algısı üzerindeki değişimleri izlemek, daha derinlemesine bir anlayış sağlayabilir.

Bu öneriler, bu çalışmadan elde edilen bulguların daha fazla anlaşılması için yapılacak ileri araştırmalar için yol gösterebilir. Daha kapsamlı analizler ve daha geniş bir örnekleme dayalı çalışmalar, futbol taraftarlığındaki özdeşleşme ve şiddet algısı ilişkisini daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Acet M. (2006). *Sporda Saldırıcılık ve Şiddet*. İstanbul: Morpa KültürYayınları.
- Alpman C. (1972). *Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Argan M. ve Katırcı H. (2002). *Spor Pazarlaması*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aslan, Ş., & Geyik, B. (2018). Futbol ve basketbol taraftarlarının sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara bakışlarının incelenmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 3(1), 1-14.
- Atabeyoğlu C. (1991). *Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi*. İstanbul: An Grafik Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Ayan S. (2006). Şiddet ve fanatizm. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 9.
- Aycan, A., Polat, E., & Yılmaz, U. Ç. A. N. (2009). Takım Özdeşleşme Düzeyi İle Profesyonel Futbol Müsabakalarına Seyirci Olarak Katılım Kararını Etkileyen Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4), 169-174.
- Aydın MB., Hatipoğlu D., Ceyhan Ç. (2008). Endüstriyel futbol çağında "taraftarlık". *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 289-316.
- Baş M. (2008). Futbolda Taraftar ve Takım Özdeşleşmesi (Trabzonspor Örneği). (Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Başer, E. (1998). *Uygulamalı Spor Psikolojisi*. Ankara: Sporsal Kuram Dizisi, Bağırhan Yayınevi.
- Bayansalduz M. (2003). Türk spor yönetiminde finansal kaynak sağlama çabalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 160 (3), 51-59.
- Bilgin N. (1994). Sosyal Bilimler Kavşağında Kimlik Sorunu. İzmir: Ege Yayınları.
- Bilgin G. ve Serarslan M. (1997). Gelişim aşamaları bakımından türk spor teşkilatı değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(3), 72-81.
- Bodin D. ve Robene L. (2014), Sport and Civilisation: Violence Mastered. From the Lack of a Definition for Violence to the Illusory Pacifying Role of Modern Sports, *The International Journal of the History of Sport*, 1935-1955.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (25. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cheney G. ve Tompkins PK. (1987). Coming to terms with organizational identification and commitment. *Central States Speech Journal*, 38(1), 1-15.
- Dağlaroğlu R. ve San H. (1959). *Türk Futbol Tarihi*. Ankara: Türk Ticaret Bankası Yayınları.
- Delaney T. ve Madıgan AT. (2009). Sports: Why People Love Them. America: University Press of America. S:155-156.
- Demir M. ve Talimciler A. (2015). Şiddet, Şike ve Medya Kısacasında Futbol ve Taraftarlık. Konya: *Literatürk*. S:52-53.
- Demirel, M., Karahan, B. G., & Hüseyin, Ü. N. L. Ü. (2007). Farklı Üniversitelerdeki Spor Taraftarlarının Takımları İle Özdeşleşme Düzeyleri. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 76-86.
- Dever A. (2013). Futbol taraftarlarının yeni mabedi: disneystat'ların doğuşu. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 93 (5).

- Dere, G., & Türen, U. (2020). Sporda Taraftar Şiddeti ve Saldırganlığı Açıklayan Kuramlara Bütüncül Bir Bakış. *Journal of Management & Labor/Yönetim ve Çalışma Dergisi*, 4(1).
- Dikici ST. (2014). *Yakarız Bu Gezegeni, Futbol Siyaset ve Tribünlere Dair*. İstanbul: Carett Kitapları Tortuga.
- Erdoğan İ. (2008). Futbol ve futbolu inceleme üzerine. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 1-58.
- Erkal, M (1982). *Sosyolojik Açından Spor*, Ankara.
- Erkal EM., Güven Ö., Ayan D. (1998). *Sosyolojik Açından Spor*. İstanbul: Der Yayınları.
- Filiz N. (2013). Sporda Yabancılaşma. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Yönetim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Güneş İ. (2010). *Futbol Ekonomisi*. Adana: Karahan Yayınları.
- Giray C. (2008). Özdeşleşme, Marka Tutumu ve Markaya Yönelik Davranışsal Eğilimler: Futbol Takımı Taraftarlığı Açısından Bir İnceleme, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı Doktora Tezi.
- Haçerlioğlu, O. (1985), *Felsefe Ansiklopedisi*, İstanbul, Remzi Kitabevi,
- Jacobson B. (2003). The social psychology of the creation of a sports fan identity. a theoretical review of the literature. *Athletic Insight The Online Journal Of Psychology*, 5(2), 24-27.
- Kalkan, N.(2008) 6222 Sayılı Kanun gereğince ceza almış futbol taraftarlarını şiddete yönelten faktörlerin incelenmesi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Keskin Dikmen H. (2008). Türkiye' de Yazılı Spor Basınında Kadın Futbol Yazarlarının Holiganizmin Önlemedeki Rolü, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı Genel Gazetecilik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi,
- Kılıçgil E. (1985). *Sosyal Çevre-Spor İlişkileri*. Ankara: Bağırın Yayınevi.
- Kılıç, A. (2020). Futbol taraftarlarının takımlarıyla özdeşleşme düzeyleri ile takımlarına yönelik merak düzeyleri arasındaki ilişki: Samsunspor taraftarları örneği, Ordu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Kozanoğlu C. (1990). *Türkiye'de Futbol: Bu Maçı Alcaz*. İstanbul: Kıyı Yayınevi.
- Kuper S. ve Syzmanski S. (2011). *Futbolun Şifreleri*. (E.N. Akbağ Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Küçük, V., & Koç H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (9).
- Macdonald T. (2002). *The World of Encyclopedia of Soccer*. Ohio: Lorenz Books.
- Mailce (2017). *Futbol Tarihi*. Erişim: 06.05.2022, <https://www.mailce.com/futbol-tarihi.html>
- Mil, H. İ., & Şanlı, S. (2015). Sporda Şiddet Ve Medya Etkisi: Bir Maçın Analizi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(55).
- Odabaşı Y. (1999). *Tüketim Kültürü, Yetinen Toplumun Tüketen Topluma Dönüşmesi*. (1. bs.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ojoen, B. (2012). Violence in sport: What does the European Commission do. *Sport & EU Review*, 4(2), 50-51.

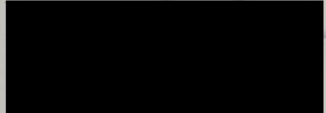
- Özbaydar, S. (1973). İnsan Davranışlarının Sınırları ve Spor Psikolojisi. Ankara: T.E.E. Teknik Kitap Yayınları, No:4.
- Özen Ü, Eygü H, Kabakuş AK. (2013). Üniversite öğrencilerinin sporda şiddet ve saldırganlık algıları. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 7(1), 323-342.
- Özgider, C., & Akgün, O. (2021). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık düzeyleri üzerine bir incelenme. *Spor Eğitim Dergisi*, 5(3), 24-35.
- Öztürk, F. (1998). *Toplumsal Boyutları İle Spor*. Ankara: Bağırhan Yayinevi.
- İrfan, S. (2013). Spor-şiddet ilişkisi, nedenleri ve çözüm önerileri. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (2), 137-157.
- Purı H. ve ark. (2015). Foreign Soccer Spectator Support Motives: A Two-Country Comparison of the English Premier League (EPL), *African Journal for Physical, Health Education, Recreation & Dance*, sf. 209-225
- Radman A. (2014). Hooligans: Nice Guys or the Last Alpha Males? A Study of Football Supporters' Self-İmage, *Soccer&Society*, sf. 548-563.
- Reyhan, S., Müniroğlu, S., & Yetim, A. A. (2020). Taraftarların Futbolda Şiddetin Kaynağına İlişkin Görüşleri: Ölçek Geliştirme Çalışması. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(1), 213-224.
- Savaş, B. Ç. (2022). *Futbol Kulüplerinin Güncel Sorunları: Türkiye Süper Liginin Karşılaştırılması*. Eğitim Yayinevi.
- Sert M. (2000). *Gol Atan Galip. Futbola Sosyolojik Bir Bakış*. Bağlam Yayınları. İstanbul
- Servet R. (2017). Türkiye Futbol Süper Liginde Şampiyon Olan Futbol Takimi Taraftarlarının Ve Futbol Kamuoyunun Futbolda Şiddete İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Şahin M. (2009). *Spor Ahlakı ve Sorunları* (2 bs.). İstanbul: Evrensel Basım Yayınları. S:45.
- Şanlı S. ve ark. (2015). *Spor Güvenliği ve Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Talimciler A, Balkız B, Önen E. (2011). Futbolda Taraftarlık, Fanatizm ve Şiddet (Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş ve Trabzonspor Örneği). İzmir: 108K073 Nolu Yayımlanmış Tübitak Sobag Projesi. S:24.
- Taştan, Ş. (2009). Futbol taraftarlığı ve şiddet olgusu farklı taraftar gruplarında şiddet eğilimleri üzerine karşılaştırılmalı sosyolojik bir araştırma, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Tajfel H. (1978). *Differentiation between Social Groups. Study In Social Psychology Of Intergroup Relations*. London: Academic Press.
- Teoman Ö. (2001). *Ankara'da Amatör Futbol, (İç) Takımdan Ayrı Düz Koştun*. Der: Tanıl Bora. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Topal, A., Yıldız, O., Semerci, A., & Yıldız, M. (2021). Lise ve üniversite öğrencilerinin taraftarı oldukları takımla özdeşleşme düzeylerinin sporda karşıt görüşe saygı durumuna olan etkisinin incelenmesi. *Beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi*, 23(3), 1-14.
- Tüzün Kalemci İ. (2006). Örgütsel Güven, Örgütsel Kimlik ve Örgütsel Özdeşleşme İlişkisi; Uygulamalı Bir Çalışma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi
- Üçışık HF. (1999). *Spor Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Yücel, A. S., Atalay, A., & Gürkan, A. (2015). Sporda şiddet ve saldırganlığı etkileyen unsurlar .

EKLER

EK1: Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Onayı

	T.C. HİTİT ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
Sayı : 2021-281 Konu: Başvuru Değerlendirme Sonucu	09/12/2021
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Abdulkerim ÇEVİKER	
Etik Kurulumuza yapmış olduğunuz başvurunuzla ilgili kurul kararımız ve ilgili bilgiler aşağıda yer almaktadır. Bilgilerinize rica ederim.	
 Başkan	
Başvuru Numarası	2021-218
Sorumlu Araştırmacı	Dr. Öğr. Üyesi Abdulkerim ÇEVİKER
Araştırma Başlığı	Taraftarların Futbolda Şiddetin Kaynağına İlişkin Görüşleriyle Sporda Özdeşleşme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Toplantı Tarihi	02.12.2021
Karar Numarası	2021-85
☒ Araştırma başvurunuz etik açıdan uygun bulunmuştur. ☒ Araştırmaya Kurum İzni/İzinleri alındıktan sonra başlanması uygun bulunmuştur. ☐ Başvurunun, ekte belirtilen düzeltmelerin yapılması halinde tekrar değerlendirilmesine karar verilmiştir.* ☐ Araştırma projesi etik açıdan uygun olmadığından başvurunun reddine karar verilmiştir.	

EK 2: Spor Taraftarları Özdeşleşme Ölçeği

EK 1.

SPOR TARAFTARI ÖZDEŞLEŞME ÖLÇEĞİ

1. Tuttuğunuz takımın kazanması sizin için ne kadar önemlidir ?

Önemli değil Çok önemli
1 2 3 4 5 6 7 8

2. Kendinizi tuttuğunuz takımın ne kadar güçlü bir taraftan olarak görürsünüz ?

Taraftan değil İyi taraftan
1 2 3 4 5 6 7 8

3. Arkadaşlarınız sizi tuttuğunuz takımın ne kadar güçlü bir taraftan olarak görürler ?

Taraftan değil İyi taraftan
1 2 3 4 5 6 7 8

4. Sezon boyunca, tuttuğunuz takımı maça giderek ya da televizyondan, radyodan, televizyon haberlerinden ya da gazeteden herhangi biri aracılığıyla ne kadar yakından izlersiniz ?

Hiç Hemen hemen her gün
1 2 3 4 5 6 7 8

5. Tuttuğunuz takımın taraftarı olmak sizin için ne kadar önemlidir ?

Önemli değil Çok önemli
1 2 3 4 5 6 7 8

6. Tuttuğunuz takımın en büyük rakiplerinden ne kadar nefret edersiniz ?

Nefret etmem Çok nefret ederim
1 2 3 4 5 6 7 8

7. Tuttuğunuz takımın adını ya da armasını işyerinizde, yaşadığınız yerde ya da kıyafetlerinizde ne sıklıkta gösterirsiniz ?

Hiç Her zaman
1 2 3 4 5 6 7 8

Maddeler	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Televizyonda şiddet içeren filmlerin bulunması normaldir.	1	2	3	4	5
2. Şiddet sporlarını (box, karate gibi) izlemekten zevk alırım.	1	2	3	4	5
3. Maçlardan önce medyadaki değerlendirmeler taraftarı şiddete yönlendirir.	1	2	3	4	5
4. Sosyal medyadaki caps'ler maçı onur meselesi haline getiriyor.	1	2	3	4	5
5. Spor medyası şiddetin önlenmesinde önemlidir.	1	2	3	4	5
6. Maçtan önce spor programları izlemek beni maç için hırslandırır.	1	2	3	4	5
7. Hakem takımının aleyhine karar verdiğinde bağırırım.	1	2	3	4	5
8. Takımının aleyhine karar verdiğinde hakeme bir şeyler fırlatmak isterim.	1	2	3	4	5
9. Hakemin maç sırasındaki davranışları taraftarı etkiler.	1	2	3	4	5
10. Hakemlerin verdiği yanlış kararlar şiddeti körüklemektedir.	1	2	3	4	5
11. Merkez Hakem Kurulu (MHK) yanlı kararlarıyla şiddete neden oluyor.	1	2	3	4	5
12. Kendi takım antrenörümün/teknik direktörümün hataları beni şiddete yöneltir.	1	2	3	4	5
13. Maç sırasında rakip antrenörün/teknik direktörün başarısı beni sinirlendirir.	1	2	3	4	5
14. Antrenörlerin/teknik direktörlerin maç esnasındaki sinirli tavırları beni de sinirlendirir	1	2	3	4	5
15. Sporda şiddetin sebeplerinden biri antrenörler/teknik direktörlerdir	1	2	3	4	5
16. Amigolar şiddet olaylarını ateşliyorlar.	1	2	3	4	5
17. Amigolardan hiç etkilenmem.	1	2	3	4	5
18. Amigolar beni olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
19. Şiddete karışan taraftarlar ekonomik yetersizlik yaşayan kişilerdir.	1	2	3	4	5
20. Mağlubiyetinden sonra hırslımı kendi takım oyuncularımın çıkarırım.	1	2	3	4	5
21. Maçlara stres atmak için giderim.	1	2	3	4	5
22. Centilmen oyuncuyu başarılı ama saldırgan oyuncuya tercih ederim.	1	2	3	4	5
23. Tuttuğum takımın futbolcusunun agresif tavırları beni tahrik eder.	1	2	3	4	5
24. Futbolcuların kışkırtıcı davranışlar sergilemesi hoşuma gider.	1	2	3	4	5
25. Kendi takım oyuncularımın maç sırasındaki hataları beni şiddete yöneltir.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

